

LUMAFARUL

Biserica din Calafat (România).

Anul VIII.

Nr. 9.

Sibiu, 1 Maiu 1909.

SUMARUL.

Carmen Sylva	Ernest Mauriciu Arndt.
D. Marcu	Trecând... (poezie).
I. Agârbiceanu	Copilul Chivei.
Victor Eftimiu	Statuia 'nchinată idilelor moarte (poezie).
Al. Cazaban	Zeița Bunătății.
M. P.	De-o fi... (poezie).
Vidu Rusmin	Pădure (poezie).
Liviu Rebreanu	Răfuiala.
G. Rotică	Pe gârla morii (poezie).
A. Cotruș	Cântec (poezie).
E. Hodoș	Pagini străine: Ivan Turgheiev: Ceasul.

Dări de seamă:	Mih. Sadoveanu: Duduia Margareta (O. C. T.). I. Ionescu-Boteni: Din satul nostru (I. D.). Dr. Ambrosiu Chețian: Florian Porcius ca botanist (T.).
Cronică:	† Elena Doamna (I. C.). Catulle Mendès. (Otilia de Cosmutza). Serata etnografică din Arad. Biserica din Calafat. Reviste și ziare. Știri. — Poșta Redacției.
	— Poșta Administrației.

Ilustrațiuni: Vedere din interiorul bisericii din Calafat. Columnele bisericii din Calafat. Biserica din Calafat: Maica Preacurată. Biserica din Calafat: Constantin și Elena. Elena Doamna (cea din urmă fotografie). Catulle Mendès. Judith Gautier. Emanuel Glaser. Pictorul Acusius Covaci. Ilariu Marian.

Austria-Ungaria:

ABONAMENT:

1 an	12 cor.	Ed. de lux	20 cor.
6 luni	6 "	" " "	10 "

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 8 cor.

România și în Străinătate:

1 an	16 cor.	Ed. de lux	25 cor.
6 luni	8 "	" " "	13 "

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 14 Cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

Poezii

In deposit la

W. Krafft

Sibiu
(Nagyszeben)

Anghel D., *Fantazii*. 1909. 1.50.

Asachi Gh., *Poezii*. 1908. 1.50.

Băilă I., *I. W. Goethe, H. Heine*. 1902. —80.

Bolintineanu D., *Poezii*. 1908. —40.

Catina I., *Poezii (1847)*. 1908. —15.

Crețeanu Gh., *Poezii alese*. 1909. —60.

Eminescu M., *Poezii*. 1908. 1.50.

Giulescu C. A., *Flori de câmp*. 1909. —50.

Goga Oct., *Ne chiamă pământul*. 1909. 2.—

Inimioara. 1907. —60.

Iosif O., *Romanje și Cântece de Heine*. 1901. 2.—

Mavrodi M., *Poezii*. 1909. —60.

Petrino D., *Poezii alese*. 1908. —50.

Pușghiu A., *Tiganii*. 1908. —20.

Vlahuță A., *Poezii*. 1909. 2.—

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ

sub îngrijirea unui comitet de redacție.

Colaboratori: I. Adam, I. Agârbiceanu, Andreiu Bârseanu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. I. Borcia, Dr. T. Brediceanu, I. Ciocârlan, V. Cioflec, D. N. Cioroianu, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, I. Duma, Elena Farago-Fatma, O. Goga, Enea Hodoș, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmnicu, I. U. Soriciu, Caton Theodorian, Gh. Tulbure.

Orice reproducere, fără indicarea izvorului, este oprită.

Ernest Mauriciu Arndt.

Suflet mai înflăcărat ca Arndt nu cred să fi fost pe lume. Eră aproape trecut de optzece de ani când l-am cunoscut în Bonn, unde am petrecut patru semestre, doi ani întregi din cauza mamei și a sărmănlui meu frate, cari, bolnavi amândoi, erau acolo sub îngrijirea unui chirurg. Dar, cum ziceă adesea un prieten bun, în casa noastră n'aveau medicii noroc.

În cei doi ani, Arndt ne-a fost cel mai credincios prieten. Ședea ceasuri întregi cu noi, și cetiă mamii în limba suedează sau ne povestia din luptele eliberării. Eu — copilă pe-atunci — ședeam pe genunchii lui și ascultam cu încordare, cum ascultă copiii.

Arndt eră de-o extraordinară vioiciune; povestind, se înflăcără și lovia pe mama pe umăr, uneori chiar cu pumnul; mama și învățase obiceiul și îl poftiă întotdeauna de-a dreapta fiindcă pe partea bolnavă nu suferă nici cea mai ușoară atingere. Așa eră Arndt: își uită de sine când povestia; făcea spume la gură, da din mâni, lovia pe mama pe umăr și-mi îndesă pe frunte degetul lui sdravăń. Eră așa de pornit parcări fi fost francezii încă în țară, germanii tot sub stăpânire străină și regina Luiza tot nefericită. Pentru el erau toate încă prezent. Se gândia mereu, făurea planuri mari cum s'ar putea uni patria și își ieșia din fire când auzia pe unii zicând că Germania n'ar fi decât o concepție geografică. Înflăcărată îl ascultam și eu, căci la noi acasă, în zidurile dela Neuwied, steteau încă gloanțele și ghiulele generalului Hoche și amintirile erau încă vii în inimile noastre,

căci doi unchi și două mătuși, cari petrecuseră vremurile acelea, ne mai trăiau.

Arndt scria versuri și né cetiă poeziiile lui din vremuri trecute și de-atunci. Îmi creșteă inima când îl auziam. Ca valuri de foc se revărsau asupra mea povestirile răsboinice și-mi cuprindeau sufletul.

Cu toate povestirile lui n'am devenit însă unilaterală și n'aș fi devenit-o chiar dacă n'ar fi fost pe-atunci în Bonn domnul Monnard, un francez care și dânsul eră adeseori oaspele nostru. Nu, căci mai venia la noi pe-atunci și un Tânăr dintr'o țară de tot necunoscută. El ne spunea că patria și este Moldova și că limba lui strămoșască e cea românească. Eră mic de stat și oacheș. Mai avea doi frați studenți la gimnaziul din Bonn, și mai mici și mai oacheși decât el. Cel mare se numia Dumitru Sturdza. Si Dumitru Sturdza vorbia despre țara lui cu aceeaș dragoste aprinsă ca și Arndt despre Germania. Țara lui Sturdza eră însă cu mult mai nefericită. Suferise în mai multe rânduri jugul străinilor și nu-și mai putea veni în fire; eră împărțită în două: Moldova și Muntenia.

Mama l-a rugat odată pe Sturdza să spue un cuvânt în limba lui și mi-aduc aminte c'a rostit cuvintele „a fi...”. Si cel dintâi pe care l-am văzut și recunoscut pe peronul gării, când s'a oprit trenul care mă duceă la București, a fost Sturdza — Dumitru Sturdza, studentul universitar din Bonn, mai târziu de nenumărateori prim-ministru.

Așadar nu eră numai Arndt așa cum eră? Aceleași sămătăminte le avea și străinul, ba

Încă și mai trist, și mai îndurerat eră el. Arndt se inspiră din luptele câștigate și cântase toți eroii, iar noi și știam toate cântecele de când începusem a vorbi. Eră deci firesc să-l privim ca pe-un sfânt. Dar aci eră și Monsieur Monnard a cărui fiică scrisese cartea pe care am cedit-o mai cu drag în copilăria mea. „Augustin“ eră, pare-mi-se, povestea unicului ei copil, pe care-l pierduse. Monsieur Monnard eră mai puțin pornit ca Arndt, dar și dânsul vorbiă atât de frumos, iar fiica sa eră încântătoare.

Și mai eră și Sturdza care purtă 'n suflet dragoste aprinsă de patrie și nădejdi și vise mărețe cum să-și ridice neamul și țara pe care atunci puțini o cunoșteau.

Treceam atunci de-o copilă sglobie — totuși ascultam, ascultam dusă pe gânduri.

Povestea vieții lui Arndt n'o cunoșteam încă, nu știam cât de nefericit fusese ca părinte, vedeam întrânsul numai poetul, patriotul însuflețit. Și eră o revelație pentru mine, ce minuni poate creă omul din limbă.

Păcat că nu sunt copiii mai deschiși, mai comunicativi. Câte n'ar învăță întrebând, — dar ei își bat capul singuri și nu pricpe și se miră cum de nimeni nu le spune ceeace ar dorî ei să afle.

Și cine-ar fi crezut că în mine tresărise pe-atunci cea dintâi licărire a sufletului de poet și că licărirea aceea mă tragea mereu spre poetul moșneag. Știam să recit toate poezile mari de Schiller. Învățam pe de rost cu o mare ușurință; auziam o singură dată o poezie și o știam.

Scânteia aruncată de Arndt avea ce să-prindă în sufletul meu.

Poetul avea o voce răsunătoare, ca și când

slăbiciunea bătrânețelor n'ar fi avut nici o putere asupra lui. Mișcările fi erau elastice, pășeau repede și ochii fi străluceau. În gură n'avea nici un dintă, dar ce frumos știă să vorbească. Moda de-acuma cu dinții puși a luat mult din farmecul moșneagului. O gură fără nici un dintă e mai frumoasă decât o gură cu dinți puși, și păstrează expresiunea feții neschimbătă. Am observat aceasta nu numai la Arndt, dar și la unchiul meu Max de Wied, exploratorul Braziliei și la alții. Pe atunci dinții căzuți nu se înlocuiau. Firește că Arndt stropă grozav când vorbea, ca toți cei cari n'au dinți și apoi — par că văd — se ștergea cu o batistă roșie de mătase sau ștergea pe cei pe cari fi stropise. Dar asta nu-l turbură deloc nici pe el nici pe noi cari îl ascultam.

Vorbea bucuros și de tot felul de arme, lănci și altele, imaginea cărora nu eră însă niciodată bine deslușită în mintea mea. Eram o fire pacinică și fmi plăceau mai bine versurile lui. Unitatea Germaniei ne însufleția încă pe toți; abia trecuse anul patruzeci și opt; pe toți fi stăpâneau încă visul zilelor mari, când s'a purtat cocardele negru-roșu-aur și s'a nădăduit că se va ajunge la unitate și că regele Prusiei va primi coroana de împărat al Germanilor.

Multă apă a trebuit însă să mai curgă pe Rhin până la îndeplinirea visului mare!

Carmen Tybne

Trecând...

Ca vechile domnițe 'mbujorate
Tu numeri la fereastră 'ncet, rubine
Și te gândești la nopțile senine,
La ziua mare, când vei fi mireasă!

Trecând grăbit, o umbră călătoare,
Din frunzele ce cad, îmi fac cunună...
— Mă dor de moarte serile cu lună
Și-un capăt par căs vrea să pun la toate!

D. Marcu.

Copilul Chivei.

Chiva eră o femeie săracă, care văduvise de mult. Bărbatul ei murise de nădușeală, de greutate la piept. Că-și aveau căsuța, cât o colibă numai, sus pe munte, și Moise se ținea că are nădușeală din urcușul acela. Venia rupt de oboseală dela muncă și până ajungea deasupra făceă popasuri, pufăind din buzele late, ștergându-și sudoarea. Și când a murit el, femeia a răsuflat ușurată. Multămă lui Dumnezeu că scăpat-o, iar oamenii îl luară în nume de rău multămirea ei.

„Poate nu l-ai grijit cumsecade, tu Chivo! ziceau unii.

— Apoi de asta una să nu mă ierte Dumnezeu. Că 'n zilele din urmă nici nu-mi mai zicea Chivo, ci mamă. Și-i spuneam: mă Moise, nu-mi zice tu mie mamă, că eu nu ţi-s mamă. Da el nu ascultă ci-mi zicea mamă dragă, și plângăea înădușindu-se.“

Și Chiva, din ce a fost săracă, a rămas și mai săracă. Nu mai eră, vez'că, om la casa ei. Și dacă nu mai eră, Chiva începă să umble prin sat, la unul și la altul, să spele, să sape, să toarcă. Și-și căstigă bucătura de toate zilele, dar bucătura aceasta îi păreă ei cu mult mai amară decât pe vremea când trăia Moise.

Pe-acasă nu da decât seara. Și de câteori deschideă ușa, i se păreă că intră într'un sicriu, și frigul pătrundea în trupul ei slăbit de muncă.

Ani dearândul, iarna și vara, eră cu rufelete la fântână ori la părău, când la o casă când la alta. Vara spălă desculță și picioarele ei slabă, subțiri și uscate se împlântau nervos încârligându-și degetele în pământul umed, în tină. Iarna-și înmormântă picioarele în niște cisme grele, umflate, tari, pe cari îngheță apa. Muiă, zoleă, izbeă cu maiul, storcă, cu față pământie. Din gura ei nu ieșiă vr'o frântură de cântec, ca dela alte femei spălătoare. Și nu eră trecută cu vrâsta.

Și cum munca-i eră grea, femeile pe la cari lucră o mai cinsteară cu câte-un păharel de vinars. De altfel, se poate, mai mult ca să aibă ele prilej de beut, decât s'o întărească pe Chiva. Dar pe trupul ei slab beutura începă să prindă putere, și, după dedare de vr'o doi ani, Chiva se făcă beutoare.

Și dela o vreme bea aşa, de cădeă în cârciumă, ori după vr'un gard, unde dormiă până dimineață. Obrajii i se supseră și mai tare învinețind, picioarele i se subțiaseră și mai mult. Dar de muncit muncea.

Chiva n'a avut copii cu bărbatul, cu Moise. Dar după ce începă să se îmbete, la vr'o patru ani după moartea soțului, femeia se trezi într'o dimineață plină de groază. Se gândiă cutremurându-se și-și aduceă aminte cum a ieșit seara dela cârciumă, cum o părăsiseră puterile și căzuse într'un sănț. Apoi i se intunecă iar, și iar i se lumină, vedeă ceva, cuprinsă de fiori. În ziua aceea a bolit acasă. Dar a doua zi plecă iar prin sat la lucru.

De atunci i s'a făcut scârbă de beutură îi ghiceă miroslul în depărtare, și numai din mirosl i se făcea rău. Și n'a trecut mult să început să se infoafe, să se rotunzească, aşa că 'n urmă păreă că abia o mai țin picioarele subțiri. Acum îi venia greu să spele. Se aplecă în junghiuri, se ridică de pe ciubăr cu amețeli la ochi și se purtă greu de colo până colo. Când se obosiă, își punea mânila ude, sbârcite de leșie, pe pântecele mare, și odihnea.

Da 'n urmă să a scăpat de greutate și să a trezit c'un ficiar în casă. Când l-a privit înțâia oară copilul zâmbea, când și-a întors ochii spre hârbul de fereastră, soarele dimineții râdeă, chiar și motanul ce se isbise de toți pereții mai înainte, când Chiva, înjunghiată de dureri urlă, zâmbea acum pe vatră. Așa i se părău Chivei și un zâmbet șters îi trecu și ei pe față, apoi, cald, i se opri pe buze.

Când a ieșit mai întâi la muncă, n'a mai plecat singură de acasă, ca alte dăți. Își înfășură ficiarul într'un cojocel vechiu, îl luă mototol în brațe și plecă. Femeile întâi se codiră să mai primească la lucru. Ba că-i prea slabă, ba că va urlă copilul, ba că nu va putea lucra de copil. S'a aflat una cu suflet bun, care o lăsa să spele. Și de aci îi merse vestea bună în tot satul. Că spăla mai bine ca până acum, că pruncul nici nu-și deschide gura. Și de aci încolo bucătura de pâne iar îi eră asigurată.

Și 'ntr'adecă copilul eră de tot bun. Rare când da să plângă. Și nu plângea nici atunci, ci scâncea numai, oprindu-se deodată, ca și când i-ar fi pus țâță la gură. Dar nu eră țâță, ci numai un bumb de piele dela cojocel. Morfotea la el și-i treceau ciasuri întregi, până Chiva își desfăcea sânul slab să sugă. Și de căteori îi da să sugă, iar i se aşeză Chivei zâmbetul cald pe buze. Căută ochii copilului, și ochii aceia îi păreau ei nespus de luminoși și de buni.

Când mai gătă cu spălatul, luă de tors de pe la femei și torceă acasă. Își punea copilul într'o alviuță, îl scotea sub streșina casei la umbră. De legănat nu-l legăna. Copilul adurmiă îndată, cât ce sugea. Chiva sfârăia din fus și-i venia să bonăie un cântec. Dar îi eră rușine și tăcăea.

Copilul Matei eră de un an și jumătate acum. Umblă în picioare, se tără de-abușile, prindea motanul de coadă. Și când cela-și intindea laba și-l ghioră, Matei plângea, scoțând niște sunete tare ciudate. Chiva strigă de multeori la el: „Măi, Matei, mă, lasă mâța că te ghioară.“ Dar Matei n'o luă în seamă.

Chiva purta frică mare de tunete. Când tună se negrează ca țundra. Și se tot gândia:

Ce va fi când va durdui și va auzi Matei? N'a muri de frică?

Și într'o după amiază eră chiar afară cu copilul. Dup'o fulgerare, trăsnetul izbi unde aproape un brad. Dar Matei nici nu s'a clintit. Chiva-și făcu cruce ca de minune.

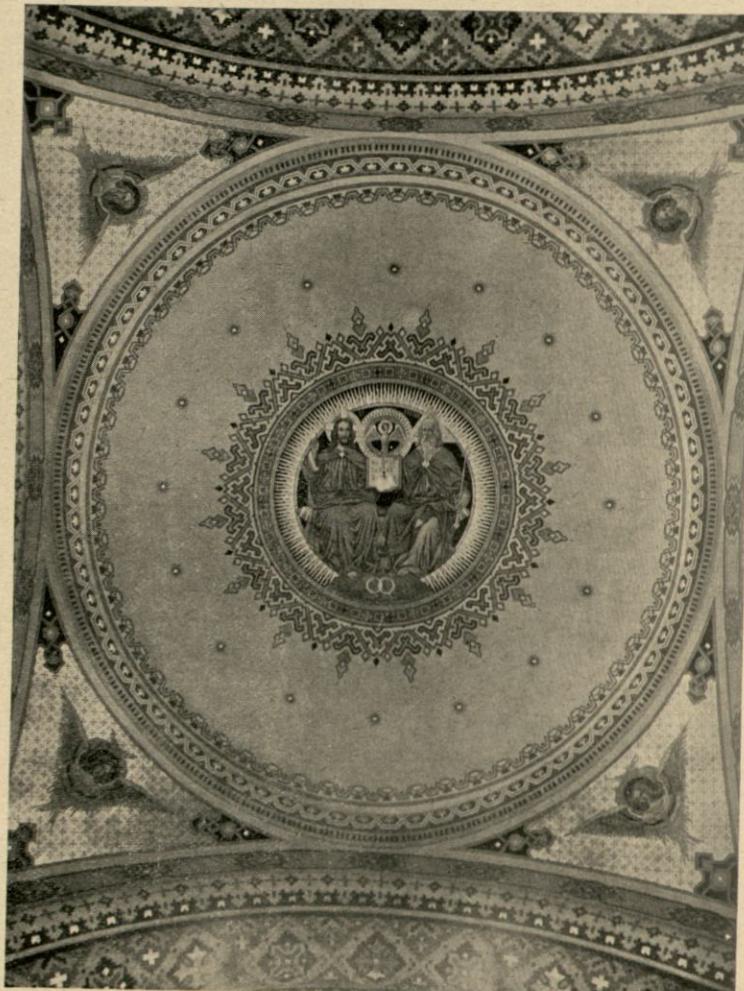
Copilul creșteă și se întăriă. Dar trecuse

de trei ani și nu zicea nici „mama“. Cât s'a trudit ea să-l facă să-și deschidă gura, să zică o vorbă. Dar Matei nu învăță nimic. Când îi stă mamă-sa în față urmări cu ochii foarte vioi cum își mișcă buzele, cum face cu mâinile. Dar atâtă tot. Apoi își plecă capul și-si vedea de lucru seu: tot umblă c'o vargă să bată mâța.

Chiva nu eră prea necăjită. Ziceau unele muieri că poate-i mut. Dar au fost ei copii și mai grei de cap ca Matei

cari au vorbit și mai târziu. Nu putea să credă că-i nepriceput, căci din ochii lui vedeă că înțelege, și de multeori, când Matei scotea vr'un glas întunecat, Chiva suspină și zicea: „Dragul Chivei cel cuminte, că nu-i se mai desleagă lui odată limba.“

Și-l duceă cu ea, ori unde eră la lucru. Băiatul sedea tăcut lângă dânsa, ori se juca cu bâta în apă, pleoscăind. — Șodată, eră

Vedere din interiorul bisericii din Calafat.

Matei trecut de cinci ani, veni un câne, le luă traista cu merinde și fugi. Chiva auzi de-o dată un „î“ prelung, înfundat, și când ș-a ridicat capul văzut cum dă copilul din mâni, arătând hoțul. „Doamne, sfântă maică Precestă, Matei se vede că-i mut,“ zise Chiva. Văzuse ea de mult un biet de om, care chiar aşa făcea ca băiatul ei. A stat puțin înlemnită, apoi a fugit la copil, l-a luat în brațele ei uscate, l-a strâns cu patimă desnădăjduită, ș-apoi a început să plângă. Dar Matei arată mereu cu mâna, încotro a fugit cânele. — Chiva nu-l luă în seamă, și se apucă iar de spălat, frântă și îmbătrânită deodată.

Într'asta Matei își luă bățul și porni după hoț. Și se apropiе tiptil, îl fripse odată, și când să dee a douăoară, cânele lăsa traista și

fugi. Matei stătu, gândindu-se par că, apoi se pleca grabnic, luă o piatră de jos și sburătăci după câne. Da chiar atunci se ivise un Român pe drum, și peatra îl izbi în picior. Acesta, încruntat, strigă la Chivă: „Păzeșteți mutul, tu muiere, că dai de dracul.“

Și muierea strigă: „Mateiaș mă, mă Matei, hai tu la mama!“ Copilul însă n'avea grije de venit. Merse deci ea și-l aduse, îmbrătișându-l din nou: „Dragul Chivei drag, zise

ea, că el nici n'aude.“ Acum știă Chiva că lui nu i dat s'audă și să vorbească.

În urmă, ca omul care n'are ce face, s'a obișnuit și cu nenorocirea astă. S'a obișnuit că Matei începea să-i dee ajutor. Îi ajută să ducă rufe la fântâna, îi ajută să le întindă pe sfoară ori pe gard. Și de multeori era drumul

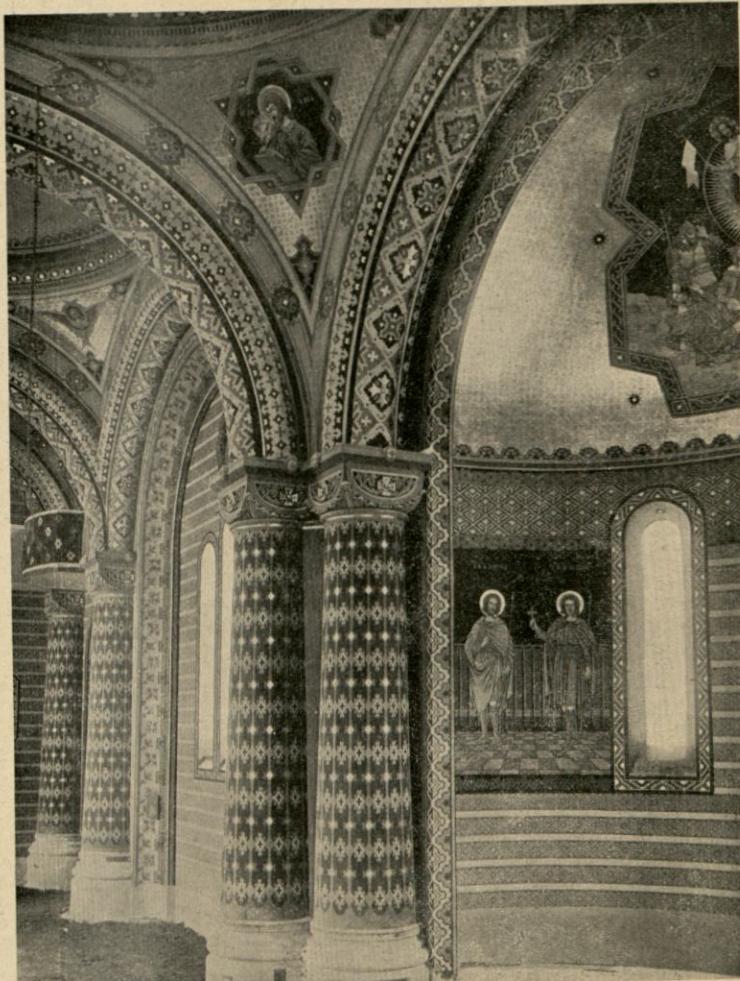
plin de băieți cari se jucau. Și făceau larmă și se izbeau, și se făceau cai și soldați. Iar Matei sta înfipt locului, se uită cu ochii mari, fără înțelegere, la ei. Și Chiva oftă și zicea: „dragul Chivei drag, cum s'ar jucă și el să fie sănătos ca alți copii.“

După ce crescă mai mărișor, încep să muncească și el.

Duceă apă, tăia lemne, iar mai târziu încep să băiască în băi, cu oamenii din sat. Și căștigă plată bună. În toată

Sâmbăta seara mergea și el și întindea palma. Stăpânul cinstiț îi dădeă banul. Matei îl strângă în mâna și-l duceă aşa, închis ca 'ntr'o pungă, mă-sii.

Dar Chiva slăbea și se uscă și se apropiă de moarte. Când ea s'a pus la pat, Matei n'a mai mers la bae. Avea bătrâna cătiva creițari adunați din munca lui, și-i făcă semn să stee acasă. Matei a stat, dar' nu înțelegea nici zăcerea mă-sii, nici strâmbăturile ce i le

Columnele bisericii din Calafat.

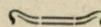
vedea pe față. Și Chiva îi făcea semn, din când în când, să se apropie, îl prindea de mână, îi spunea ceva, și se întorcea către perete. Aceasta a ținut patru zile. În ziua a cincia Chiva, zgârcindu-se, murî, pe când o femeie vecină îi ținea lumânarea. Matei privea nedumerit, și când vecina îi făcuse sămîn din mână că „s'a dus“, ficioară gândi că-i spune să iese afară, și voi să deschidă ușa. Dar vecina îl chemă prin semne la pat și-i puse mâna pe trupul rece al bătrânei. Atunci Matei se sgudui, ca și când ar fi pătruns un înțeles și în sufletul lui, și după ce se sgudui începu să mugească, ca și când l-ar fi izbit cineva cu muchea.

Apoi s'a liniștit de tot. Priveghiu la casă săracă nu se face, că n'are cine să dee beatură, și astfel Matei a durmit două nopți singur cu moarta. După prohod a plecat și el după sicriu. Dar în cimitir, când a văzut că vreau s'o coboare pe măsa în groapă, Matei începu iar să mugească, și a prins de piept

pe gropăși să nu-i lase. Abia l-au liniștit vr'o patru Români, numai cu puterea, nu cu tălmăcirile ce i le dădeau. În ochii lui ardea o ură nemărginită și din când în când pufăia pe nas și pe gură. Dar n'a mai făcut nimic, n'a mai cercat nimic. A stat până la urmă, a privit moștenița proaspătă cu luare aminte, să uită la cruce și apoi s'a dus.

Și în noaptea aceea a tot gemut Matei, a tot mugit... Și din când în când căpătă glas curat omenesc, plângere ca oamenii, cu glas moale și înduioșat, cum n'a avut încă diniodată. Răgnează la n'ceput în felul lui, apoi încet-încet păreă că i se largesc grumazii, glasul se împuțină, se înduioșă, se mlădiă, și creșteă iar, desnădăjdui, cerând milă par că. În răstimpuri se făcea liniște în casă, și deodată porniau mai multe glasuri, dar toate se topiau curând într'unul singur, și aspru și moale, și pătrunzător și adiector, cum n'a fost pe lume decât singur glasul lui Matei, în noaptea 'n care și-a jelit pe mamă-sa Chiva.

I. Agârbiceanu.

Statuia 'nchinată idilelor moarte.

Pe soclu de marmoră neagră, măestrul
Urcase icoana iubirilor sale:
Statuia 'nchinată idilelor moarte,
Amantelor brune, amantelor pale...

Acolo 'nchisese viața-i întreagă
Și tristele-i ceasuri și clipele-i sfînte...
lubite pierdute, iubite uitate,
Treceau amintindu-i străvechi jurăminte.

În ochii statuiei turnase visarea
Și calmul din ochii amantelor pale
Și 'n părul statuiei turnase undirea
Inelelor brune pe frunzi ideale.

Sculptase 'n mijlocul perfid mlădierea
Din trupul de viespe al unei străine
Și-o palidă mână, acuma 'nghețată,
În mână subțire cu degete fine.

Acolo, în pieptul ascuns în dantele,
O inimă caldă păreă că palpita...
...Cu sânul acela de marmoră albă
Murise frumoasa la pieptu-i lipită!...

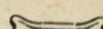
Când ziua pălaea 'n depărtare, maestrul,
Cu mâna la frunte, cu fruntea plecată,
Intră în altarul nălucilor scumpe
Șoptindu-și apusa poveste: odată...

Și 'n seara tăcută vedenii ușoare,
Vedenii desprinse din alba statuie
Ca palizi arhangeli vedea cum se 'nalță,
Cum taie văzduhul și 'n slavă se suie...

Plutea împrejurul-i întreaga viață:
Și tristele-i ceasuri și clipele-i sfînte
lubite pierdute, iubite uitate,
Treceau amintindu-i străvechi jurăminte.

...Și 'n seara când alta veni să contemplă
Icoana iubirilor sale trecute,
O dragoste nouă îi șterse din suflet
lubitele-i moarte, uitate, pierdute...

Și 'n seara când alta veni să asvârle
Un zâmbet de ură spre templu, — deodată,
Din soclu de marmoră neagră, statuia
Ca idolii antici căză sfărâmată...

Victor Eftimiu.

Zeița Bunătății.

Pe o zi posomorită ca fruntea unui ocnaș, criticul plecă să întâlnească pe zeița Bunătății.

După un umblet obositor, trecând peste câmpii nerate, suind dealuri cu pripoane repezi, coborind văi cari îi furau răsuflarea, dând prin mocirile și smârcuri afundătoare, ajunse, sfârșit de oboseală, în împărăția zeiței Bunătății.

Cum păși hotarele acestei împărății, norii se împărtășă ca prin minune, și în mijlocul cerului se ivi un soare strălucitor, încălzind cu razele-i mângăitoare tot cuprinsul din bătaia luminei lui.

Înaintea criticului se întindea o câmpie acoperită de o iarbă care nu sămână cu ierburile pe care le cunoștează până atunci. Firele ei groase și moi cădeau leneșe la pământ, formând un strat plăcut la atingere, și în care piciorul se afundă ca într'un adevarat covor de Persia.

Câmpia era întreținută de un drum larg, acoperit cu o pulbere cafenie, care părea a fi praf de ciocolată și nu de fărână sau piatră. În praful acesta se tăvăleau, fără să se sinchisească de apropierea criticului, câțiva iepuri așa de grași și de greoi că n-ar fi putut alerga nici zece pași fără să se odihnească... Mai departe, o ciocârlie vrând să se ridice spre a se avântă în aerul limpede, își desfăcă aripele încercând să se salte, dar fiind prea greoai, rămasă jos și se mulțumi să-și fărâie de acolo cântecul care trebuia să răsune în înălțimea văzduhului.

Fără să se ostenească mult, criticul străbătu câmpia și ajunse într-o livadă deasă pe care o îmbalsamă miroslul de fructe coapte. Numai din pomii roditori era alcătuită această livadă, și criticul se minună de atâtă belșug.

Călătorul se opri la umbra unui prun bătrân. Abia se așeză jos, și iată că din pom se scutură — fără cea mai mică adiere de vînt — câteva prune de mărimie unor caise. Erau așa de coapte încât ajungând jos, se lăzeau prefăcându-se pe loc în cel mai poftitor magiun.

Criticul n'avea decât să întindă mâna și să ospăteze. El însă își ridică ochii în sus. Pe o ramură dăsupra lui stă umflată în pene o privighitoare care, deseteptată din somn, îl privea mirată cu ochi de vrabie pomenicită.

— Da tu de ce nu cânti? — o întrebă criticul — Nu cum-vă ai pierdut vocea?

— N'am pierdut-o! — ii răspunse privighitoarea grăind duios. — N'am pierdut-o, dar nu cânt fiindcă mi-e teamă să nu jignesc pe acei cari nu sunt la înălțimea voiei mele! S'ar supără, fără indoială, și puța, și ghionoaia și coțofana!.. De ce să le fac săngere rău?... Sărăcuțele de ele!!

Criticul se sculă minunat de răspunsul privighitoarei și luându-și bastonul plecă înainte...

Când ești din livadă, de te de o boltă mare în care se bălăceau tot felul de inotătoare. Apropiindu-se de un găscan, care moția de somn pe mal, îl întrebă:

— Cum dormi așa fără grija în pustietatea asta?... N'ai teamă să te umfle un vulture cumva?

Găscanul răspunse fără să se deranjeze:

— În împărăția Bunătății n'au ce căută vulturii!... Însfărășit, criticul ajunse la poarta palatului. Palatul zeiței, deși eră de marmoră, totuși nu eră împodobit cu nici un ornament de arhitectură. Părea casa unui gospodar bătrân și bogat.

Intrarea era păzită de doi mielușei de curând născuți cari sburdau cu nepăsare, negândindu-se, de sigur, la cūțitul măcelarului.

Criticul fu primit în sala de recepție. Zeița îl aştepta pe tronu-i larg de aur și avea în ochi strălucirea plină de mulțumire a unei Grossmutter când își primește nepoțelul care vine să-i ureze fericire de ziua ei onomastică.

Când îl văză pe critic, îl pofti să șadă și cea dintâi grije fu să-l întrebe dacă nu e flămând.

Și fără să aștepte răspunsul, începând să bată din palme cu mulțumire. În clipa aceea, în fața criticului uimite se intruchipă o masă, și pe masă o ciașcă mare de cafea cu lapte, însotită de o felie și mai mare de cozonac galben ca gălbinișul de ouă.

— Mulțumesc, mulțumesc! — se închină criticul — n'am venit nici să mânânc, nici să-mi îndulcesc gura, am venit să-mi îndulcesc sufletul, ca să nu-mi mai zică nimeni că sunt om rău și veninos.

— Dar ce pot avea oamenii împotriva dtale? — îl întrebă zeița.

— Ce să aibă? Ia am îndrăsnit să scriu adevărul, sau cel mult să-mi arăt părerile mele asupra celor cari nesocotesc Arta, pângârindu-o.

— De unde vii, străinule?

— Viu dintr-o lume unde cioplitorii sunt prețujiți drept sculptori, unde zugravii de firme sunt admirăți ca niște pictori adevărați și unde măsgălitorii de hârtie sunt consracrați ca mari scriitori!... Si toți aceștia sunt răsplătiți cu medalia benemerenti pentru lucrările lor artistice!

— Și de ce te supără lucrul acesta? — se miră zeița.

Oare cioplitorii, zugravii de firme sau măsgălitorii de hârtie, nu sunt creațuri de ale lui Dumnezeu... Oare n'au și ei dreptul să se aștepte la o răsplătită pentru munca lor?... Si la urma urmei, ce te îndreptășește pe dtă să le cumpănești munca?

— Îndeletnicirea mea de critic! — răspunse cu mândrie criticul privind pe zeița drept în față.

— Dacă ești critic — răspunse Bunătatea, — n'ai ce căută în împărăția mea!

— Ce să fac atunci — se rugă criticul desnădăjduit — ce să fac ca să merit cinstea aceasta?

— Lasă-te de critică.

— Dar cum?...

— Nimic mai ușor — zise zeița și, luând, nu știu de unde, o sticluță mică cu o licoare verzuie, i-o dete criticului, zicând:

— Ia această licoare și când vei ajunge în țara ta, gândește-te la mine și înghețe câteva picături.

Criticul, luând sticluța, mulțumi și plecă repede pe unde venise. Când a ajuns pe pământul țării sale, duse sticluța la gură și, gândind la zeița Bunătății, trase o ghidușcă. Minune! Cum inghiți licoarea, criticul făcă să bată din palme ca un copil căruia i se descrește, și începă să aducă o veste îmbucurătoare. Cerul i se pără mai lîmpede ca altădată și oamenii cari îl întâlnneau par că il priviau cu dragoste și chiar cu admirație.

Trecând pe lângă un ocol, auzi sbierătul unui măgar. Niciodată n'auzise o voce aşa de frumoasă! Par că ar fi cântat o privighitoare! Se opriă în fața clădirilor

și nu-și putea săptâni admirarea pentru statuile de teracota; sau nu se sătură privind firmele de pe la ușile prăvăliilor. Când ii cădea în mână vre-o carte, pe care mai înainte o aruncă cu dispreț, n'avea destule cuvinte de laudă pentru cel ce o scrisese!...

Vestea despre schimbarea lui se lăță îndată, și acum criticul se vedeă încunjurat cu dragoste de toți acei cari mai înainte n'aveau ochi să-l vadă.

Și criticul a ajuns la adânci bătrânețe, senin, cu sufletul curat și cu nădejdea neclintită că va moșteni împărăția cerurilor!

Al. Cazabau.

De-o fi...

De-o fi în cartea ursitoarei
În colțul unei fețe scris,
Să mă 'ndrăgești și tu pe mine
Cuprins de vraja unui vis,
Să mă dorești și tu, bădiță,
Cu dorul pătimit de mine,
Și să mă chemi cu drag pe nume
În faptul serilor senine,

Și dacă pasul tău atunci
Spre casa mea se va 'ndreptă,
Pe drum, adă-ji aminte, bade,
C'am încețat a te-aștepță.
Că 'n scurgerea înceată-a vremii
Am ostenit dorind norocul —
Și că veninul îndoelii
Putea să-mi stângă 'n suflet focul...

In preajma ușii mele 'nchise
O clipă doar să te oprești,
Și vorbele ce vreau a-mi spune
Tu bine să le cumpănești...
Și măngăierea cea dintâi
Să-ji fie blândă și cuminte —
Că fericirea m'ar ucide,
Bădiță, să-ji aduci aminte...

M. P.

Pădure.

Din freamățul frunzelor tale
Tresare o lume de șoapte,
Duioasă-ți răsună tânguirea
De jale în tainica noapte.

Născută din plânsul de veacuri
Ți-e aşa de duioasă cântarea.
Jelește alături cu tine,
În vălul ei negru, și zarea.

Tu știi jalea vremilor noastre —
Coboară din lumea sclipirii
O rază și 'n lacrami de roauă
Îți lasă sărutul iubirii.

Un glas de 'nfrâțire cu doina
E șoapta poveștilor tale,
Suspina alături cu tine
Și florile toate din vale.

Vidu Rusmin.

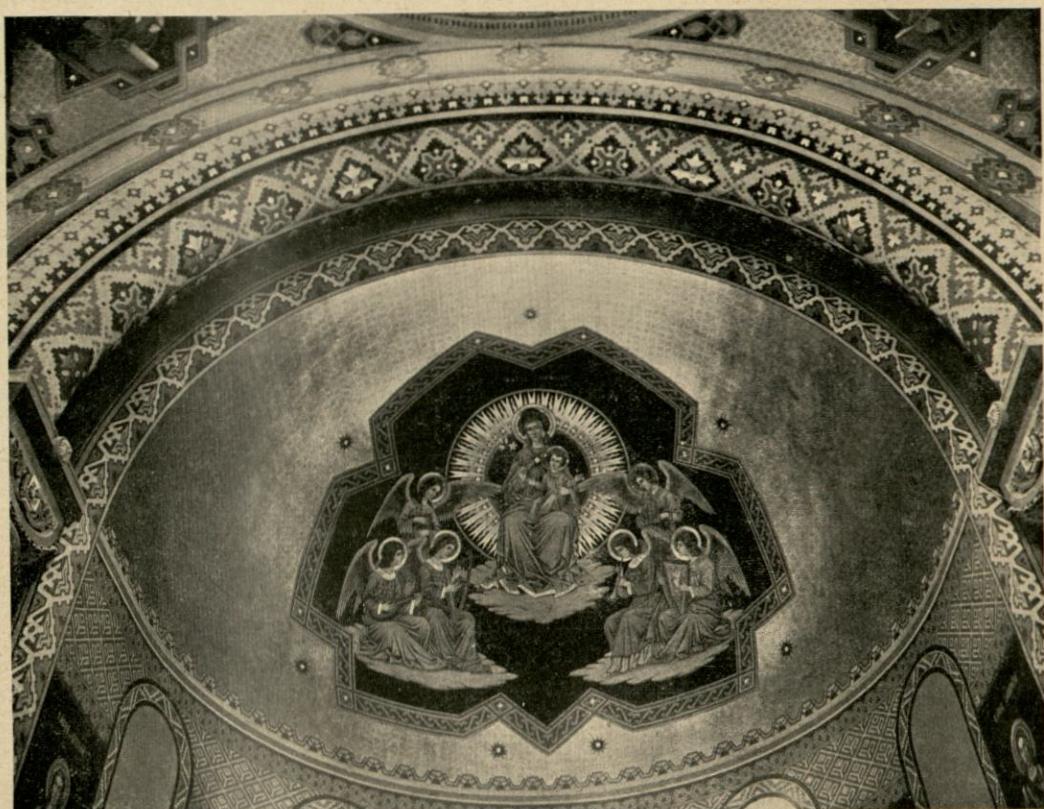
Răfuiala.

I.

Primenit de sărbătoare, gata demult de ducă, Toma Lotru acum sedează mototol pe lăicer, cu coatele răzimate de marginea mesii, cu obrajii scufundați în găvanele palmelor, privind întâia la un ochiu de fereastră pe care gerul

mai bine, dar atunci un strop lat de apă se desghiocă de sub pervaz, se prăvăli în cărligături mărunte peste miezul geamului și, deodată, toată icoana se pocăi și toate florile se schimonosiră...

Toma clipi aprig de două ori, desvălind

Biserica din Calafat: Maica Preacurată.

strașnic de astă-noapte zugrăvise sumedenie de chipuri de ghiață, ciudate și întortochiate ca și visurile urșilor ale unui om necăjit. Își bătează capul să le slovenească... Iacă, colo 'n mijloc, o minune mândră și mlădioasă, un trup frumos de femeie, proptit și 'n dreapta și 'n stânga pe două matahale șterse și prelinse. Își jur împrejur, uite, cum se încolăcesc deavâlma iezme hâde, subțiri, dintre cari se desprind și se împleteșc, în rotogoale răzlețe, cununi de ghiață argintie... Toma părează că începe să înțeleagă rostul acestor chipuri. Își încruntă sprâncenele ca să le pătrundă

doi ochi mari de cărbune stâns. O fulgerare de pară lucitoare îi învioră o clipă privirea, o licărire de mânie pătimășă, care, însă, se înneceă îndată în nedumerirea ce-i cotropă necurmat sufletul. O oboseală moleșitoare îi se strecură prin mădulare. Simțează cum îi țâșnește ceva prin inimă, ceva nedeslușit încă, asemuitor și cu durerea și cu furia.

Și 'n răstimpuri își cântărează femeia prin păinjenișul pleoapelor întredeschise. O vedează așa, ca prin ceață, proptindu-se cu o mână de colțul mesii, îmbrăcată în haine mândre sărbătorești, și i se năzărează că vede o păpușă

de marmură în fereastră, o floriceacă atinsă de rouă...

Îi eră tare dragă Rafila, mai dragă ca ochii din cap. A luat-o săracă, numai cu cămașa de pe ea, dar a trebuit s'o iee că de năr fi căpătat-o și-ar fi făcut seama. N'a văzut el atunci nimic și n'a vrut să audă vorbe. Îi eră dragă Rafila și nu-i păsă de altceva.

Rafila a lăcrimat mult, foarte mult, când au făcut tocmeală. Eră fată orfană, crescută și îmbrăcată din mila oamenilor, dedată de mică cu plânsul. Plânsul îi fusese întreagă vieața toată măngăierea și în bine cași 'n rău. A mai slujit pe unde a apucat și aşa, încetul cu încetul, s'a pomenit fată mare, frumușică și sprintenă. Flăcăii nu-și dau locul de dragul ei și ea eră blândă și bună cu toți, dar pentru aceea tot satul știă că numai cu Tânase Ursu se înțelege ea și se potrivește, cum se potrivesc două turturele.

A plâns mult Rafila, când a făcut tocmeală cu Toma Lotru, și dela tocmeală până la cununie nici nu i s'au svântat lacrimile. Măcar că Toma eră ficolor voinic și bogat, iar Tânase sărac ca degetul...

Toma a făcut, de dragul Rafiliei, nuntă mare cum rar se pomenește. Dar Rafila nu încetă de fel cu plânsul... și când stăteau înaintea altarului, când îi puse popa să zică sfântul jurământ, cu trei degete pe sfânta cruce, Rafila a început să se bocească, de-i tremură și cununița de flori de pe cosițe. Atunci toate femeile plânserează de mila ei, încât se cutremură biserică de jale... Mai mult a semănat cununia aceea a prohod decât a nuntă... și toată lumea se miră și se minună, numai Toma nu se sfârșează de nimic, căci lui îi eră tare dragă Rafila...

Și a trecut de atunci un an de zile... O seamă de oameni spuneau că trăesc bine ca o pereche de porumbei, iar alții spuneau că nu se prea învoiesc la toate, cum ar fi să se învoiască un bărbat Tânăr cu o femeie Tânără...

Rafila se topea pe zi ce mergea, cum se topește omul de omăt în bătaia razelor de soare. Îi pierise că bujorii din obrajii, eră albă ca peretele. Dar acum, de când s'a măritat, n'a mai văzut-o suflet de om plângând. Numai Toma o vedea adesea cu ochii înroșiți. Însă, când da el s'o întrebe, ea începea a zâmbi,

și astfel Toma nu mai îndrăznează să necăjască. Măcar că și lui îi părează că zâmbetul acela prea samănă cu plânsul...

Îi eră tare dragă Rafila și în sfârșit a băgat de seamă și el că se vestejește și se ofilește ca o floare gingășă copleșită de buruene. Si, dela o vreme, a început să se gândească și să se neliniștească din pricina aceasta. Se drămăluia într-o vâltoare de întrebări, ce rămâneau totdeauna fără răspuns și desnodământ.

Apoi, într-o clipă nenorocoasă, i-a venit în minte un nume, un nume ca oricare altul, dar a cărui slove îi înțepau auzul ca niște ace aprinse. „Tânase Ursu!“

Deodată par că i s'ar fi făcut lumină în creer. Părează că începe să înțeleagă multe lucruri neînțelese până acum.

În clipa aceea, însă, a simțit în inimă svâncniri viforoase, a simțit că toată mintea i se tulbură ca un lac în care se scurge un părrăiaș nămolos.

Îi veni să se trântească cu capul de pereți, când își aduse aminte acum de bocetele cele nesfârșite, când își aduse aminte cum n'a pus el seamă atunci pe bocetele acelea. Pentru ce nu și-a cătat el de cap, dacă a știut ce știă toată lumea?... Bagseamă i-a luat Dumnezeu mințile.

Dar îi eră dragă Rafila și acum, poate mai dragă de cum i-a fost, și simțea că mai de grabă ar face moarte de om decât să se despartă de ea.

Umbăla ca un smintit și nu îndrăznează să se apuce de nimic. Eră voinic ca un brad și se temea de toată umbra și totuș alergă nebun după umbre.

Se sculă în cap de noapte și plecă. Spunea că se duce departe... și 'n capătul satului înturnă peste hotare, sărea garduri, treceă prin grădini ca un hoț, până ajungea iar în ograda lui. Șăi se îndosează să nu-l vadă nimeni, ca un copil care a făcut ceva rău, și stă tupilat toată ziulică și pândează, așteptând să vadă ceva, să vie cineva. Îl apucă seara nemâncat și nebeut, dar el nu se clintează din loc... Tânziu, după ce se încredează că n'a văzut nimic bănuitor, se strecoară iar pe unde a venit, tot cu acelaș gol în suflet, tot cu aceeaș dorință de a află ceva. Îi părează bine că n'a găsit nimic, dar îi părează și rău. Ar fi

vrut par'că să dea de ceva, să puie mâna pe ceva ca să știe hotărît...

Și aşa hoinăreà neîntrerupt, când pe urmele lui, când pe urmele ei, totdeauna degeaba. Din toate alergăturile aceste n'a putut scoate nimic... Se chinuià și se frământà, nemai știind de ce să se prindă, simțind numai curat, că o mână vrăjmașă îl împinge tot înainte și că îmboldirea aceasta nu-i lasă odihnă.

Din om vesel ce fusese până atunci, se făcù o fire închisă ca vremea de ploaie. Nu se mai arâtă printre oameni, iar dacă-l cercetă cineva, nu mai știà ce să vorbească, căci îi eră frică să nu se dea de gol. I se păreà că toate cuvintele îi sfâșie inima; din toate vorbele înțelegeà șiretlicuri cari se potriveau de minune cu starea lui, cari poate erau rostite anume ca să-l batjocorească pe el. De multeori îi tăia prin cap să se depareze, să-și ducă pe Rafila undeva, unde să nu i-o zarească ochiu omenesc, să nu i-o poftească nimeni, să nu i-o pângărească nici un gând străin...

S'acum, iată, el totuș vrea să meargă cu Rafila la o nuntă. Acum vrea s'o sloboadă să i-o vadă toată lumea. O duce el singur să se întâlnească cu Tânase.

„Da, vezi-bine, își zicea el, căci Tânase are să fie și el la nunta aceea, mai ales dacă știe că și Rafila va fi acolo... Da, vezi-bine, Tânase-i holteiu, el să se poate duce la toate ospețele...“

Nici nu-și mai poate da seamă cum s'a putut întâmplă una ca asta, măcar că numai ieri s'a petrecut... Își aduce aminte că au venit doi călăreți, au venit și l-au chiemat la nuntă. El s'a codit cât s'a codit, dar călăreții nu i-au dat răgaz și 'n sfârșit a trebuit să le făgăduiască c'or merge negreșit, și el și femeia...

„Așa da, vezi-bine c'asa, i-a zis atunci unul. Așa se și cade, că, vezi, împăratul nostru ță-a fost cel mai bun prieten în holteșie.

— Si mi se pare că sunteți și ceva neamuri... așa mai de departe, a adăogat celalalt.

— Apoi să veniți nesmintit, să nu cumva să faceți să nu veniți, că s'ar supără tare rău mirele.“

Toma s'a uitat atunci cu coada ochiului la Rafila și a văzut că ea zâmbește de bucurie,

îi eră pe limbă să întrebe că Tânase acolo va fi? Dar totuș n'a îndrăznit, i-a fost rușine, și a zis numai cu glas domol:

„Ne-om duce de bună-samă, puteți fi ho-diniți!“

I-a părut rău, atunci îndată, că a făgăduit și, după ce au fost esit călăreții din casă, stă gata să fugă după ei și să le spună că nu s'ar duce; mai bine orice.

Noaptea întreagă s'a svârcolit în pat, par'c'ar fi fost culcat pe jar. Toate bătăile de cap, toate chinurile ce le îndură de o vreme încocace, îl năvăliră deodată și-l gâtuiră de păr'că să-i scoată sufletul. În urmă, sleit de oboseală, s'a hotărît că nu s'a duce la nici o nuntă...

Dar a doua zi, când eră de mers, și-a schimbat gândul.

„Să ne gătim, Rafilă, zise alene cătră nevastă-sa, că-i vremea de pornit.“

Rafila par'că știà ce gânduri îl toropesc și se uită la el plină de mirare:

„Da duce-ne-om?“

— Vezi-bine c'om merge, dacă le-am făgăduit! răspunse Toma buimăcit, întorcându-se în altă parte.

— Apoi cum vrei tu, Tomo!“ bâlbăi Rafila.

În sufletul lui Toma se aprinsese pofta nebună să dea față cu dușmanul, să se învăjbească cu toată lumea...

Și s'a îmbrăcat în hainele cele mai frumoase, în haine nouă-nouțe, cusute toate de mâna Rafilii. Și 'n vremea aceasta nu și-a luat deloc ochii dela nevastă-sa. O pironă cu privirea par'c'ar fi vrut să-i pătrundă până'n adâncimile sufletului, să-i cetească gândurile cele mai ascunse. Dar Rafila se îmbrăcă și ea repede, tăcută, și 'n față ei nu se deslușea nici urmă de bucurie...

S'acum de când stau așa, gata de ducă, Toma par'că așteptă să zică ea ceva, să-l roage poate, iar ea tăcea mulcom și așteptă, smerită și liniștită ca un boboc de vâzdoagă în oala de lut, și 'n loc de bucurie par'că o umbră de plâns îi împrobodea obrăjii de zăpadă...

În sfârșit, Toma totuș gemu:

„Da merge-om, Rafilă?“

— Cum socoți tu că-i mai bine, răspunse nevasta cu voce stânsă.

D'apoi dacă ești îmbrăcată?
— Iară mă pot desbrăcă...“
El o privi țintă 'n ochi și băgă de seamă
că buzele ei, subțiri și umede ca două vrâstuțe
de sânge, tremurau.
S'a sculat ca trăznetul, și-a încheiat suma-
nul la gât și a pornit în pripă.
„Haida!“

În mijlocul uliței, însă, își aduse aminte că
și-a uitat acasă ciomagul. Se întoarse cu
tuga, bodogânind printre dinți:

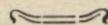
„Semn rău!“
Rafila îl așteptă în drum... O răpăială de
omăt se cerneă prin văzduh, învâltorită când
și când de suflări tăioase de vânt. Fărimă-
furi de zăpadă, mărunte și înghețate, o izbeau

pe Rafila în obrajii și-i alunecau în jos pe
piept. Își duse mâna la ochi și tergând cățiva
picuri ce i se încurcară printre gene... Un vânt
rece o cutremură... Se simțea atât de stin-
gheră în lume largă astă bărbat dela care nu
și-a auzit nici un cuvânt dulce, a cărui dra-
goste și desmierdări o înfricoșau. Și, adu-
cându-și aminte în treacăt de celălalt, de
mângăerile lui, de bucuriile și de fericirea
lor de odinioară, viața ce trebuia să ducă
acum îi părea mai neagră ca moartea...

Toma venia găfăind din casă, în mână cu
un băt de cireș încrustat cu flori. Văzându-l,
Rafila simțea că i se sfredelenște un fior de
groază în inimă...

(Va urmă.)

Liviu Rebreanu.

Pe gârla morii.

Pe gârla morii în cătun
Cireșii au mai multă floare
Și fluturii mai mulți s'adun
Și glasul de privighitoare
Ce dulce cântă în cătun!

Pe gârla morii sunt copii
Zburdalnici ca și 'n alte sate
Și fluturi prind în pălării,
Dar glasuri dragi și alintate
Nu au ca dânsi alii copii.

Aleasă zi de Dumnezeu
Vestește clopotul cel mare;
Și multe clopote știu eu,
Dară pe gârla morii-o are
Mai dragă-aramă, Dumnezeu.

Pe gârla morii la fântâni,
Când după apă vin neveste,
Au cofele mai albe 'n mâni,
Și cea mai bună apă este
Pe gârla morii în fântâni.

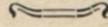
Pe gârla morii vin flăcăi
Aduși de serile senine,
Cu ūer drag din fund de văi —
Și jalea dorului mai bine
Ș'o ūere nu-s alii flăcăi.

Pe gârla morii fac popas
Străine cântece de jele;
Pe gârla morii mi-a rămas
Seninul visurilor mele
Și-o prispă dragă de popas.

Pe gârla morii cântă 'n prag
O fată și, în gând, măsoară
Un drum de farnă lung și drag,
Și mai bogat senin coboară
Din cer pe gârla morii 'n prag.

Pe gârla morii stau la sfat,
Vorbind de veacuri vechi și bune,
Moșnegi din marginea de sat,
Și nu-i cătun care s'adune
Mai înțelepți moșnegi la sfat.

G. Rotică.

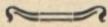
Cântec.

In mulcome șoapte adoarme-și crăiasa
Brădetul pe culmi
Și luna își flutură-argintul pe fruntea
Rotațiilor ulmi.

Alină-se firea, pădurea își curmă
Cântările dulci.
E noapte fărzie, tu, dor fără pace,
De ce nu te culci?!

Cu valea prin trestii un cântec adoarme;
Eu stau și ascult,
Cum plâng, aproape în tainele nopții,
O doină demult.

A. Cotruș.

Pagini străine.

— Ceasul de Iv. Turgheniev. —

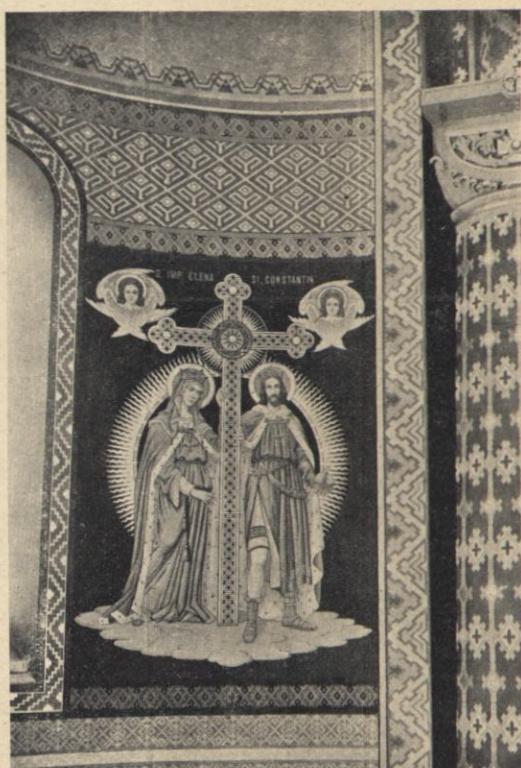
XI.

Tatăl meu fusese multă vreme bine cunoscut, chiar intim, cu un fost slujbaş, Latkin, un om paralitic şi sărac, cu mişcări fricoase şi ciudate, una dintre acele fiinţe, la care se potrivea vorba că e om „bătut de Dumnezeu“. Ca şi tatăl meu, ca şi Năstase, Latkin se ocupă cu treburi de proces, era „advocat“ particular şi împăternicit; dar neavând nici înfăţişare prezantabilă, nici darul cuvântului, şi prea puţin încrezut în sine, nu se putea hotărî să lucreze neatârnător, şi se lipise de tatăl meu. Scrisul lui era „mărgăritar adevarat“, cunoşteau perfect legile până în amanunţimea tuturor întortochierilor stilului judecătoresc în orice jalbă. Împreună cu tata făptuise ră diferite lucruri, împărteau dobânzile şi pierderile şi, se zicea, că nimic n'ar putea sgudui prietenia lor; şi, cu toate acestea, prietenia într'o zi se prăbuşa... Tata se desbină pe vecie de tovarăşul său de muncă. Dacă Latkin ar fi şters dela tata un câştig întâmplător, în felul lui Năstase, care-i luase locul, — nu s'ar fi mâniat tata mai altfel decât se mâniase pe Năstase, ba poate mai puţin; însă Latkin, sub înrâurirea unui sentiment neînțelus — al invidiei, al lăcomiei, — dar poate şi cuprins de-o omenie trecătoare — „păcăli“ pe tatăl meu, dându-l de gol unui Tânăr şi bogat negustor, dela care amândoi primiseră împăternicirea: Latkin adeca deschise ochii junelui încrezător asupra unor... unor trebşoare, care aveau să aducă folos însemnat tatălui meu. Nu pierderea bănească, ori şi cât de mare era — nu! ci trădarea scârbă pe tata şi-l înflăcără. Nu putea iertă pe un om cu două feje.

— Iată, omul sfânt îşi arăta arama! — repetă într'una, tresăre de mânie, iar dinţii îi dârdăiau ca de friguri. Eram tocmai în odaie, şi am fost martor la scena aceasta urâtă. — Bine! De astăzi încolo — amin! Intre noi s'a sfârşit! Cu Dumnezeu, acolo-i uşa! Nici eu la tine, nici tu la mine! voi sunteşti pentru noi grozav de cinstiţi — cum să mergem în societatea voastră!.. Dar n'o să ai parte

de noroc nici tu. — Înzadar se rugă Latkin, cu lacrimi, de tata şi se plecă până la pământ; înzadar încercă să dea lămuriri, cum el însuşi a fost cuprins de-o nedumerire bolnavă. — „Doar nici eu nu m'aleg cu ceva folos, Porfirie Petrovici, bâlbăi el; doar însuşi pe mine m'am nenorocit!“ Tatăl meu rămase

(Urmare.)

Biserica din Calafat: Constantin şi Elena.

neîndupăcat... Latkin n'a mai pus piciorul în casa noastră. Soartea lui, păreă, că şi-a pus de gând să adeverească ultima vorbă crudă a tatălui meu. Curând după ruptură — întâplată cu vre-o doi ani înainte de vremea, când începe povestirea mea — nevasta lui Latkin, de mult bolnavă, muri; fetiţa sa a doua, mititică de trei ani, într'o zi rămase mută şi surdă din spaimă: un roi de albine i se aşezase pe cap; Latkin însuş avu un atac de apoplexie — şi căză într'o cumplită, nesfârşită sărăcie. Cum îndură el şi cu

ce trăia, e greu de spus. Sedeau într'o căsăcioară pe jumătate ruinată, la o mică depărțare de casa noastră. Fiică-sa cea mai mare, Raisa, trăia și ea acolo și îngrijea casa, cum putea. Raisa aceasta e adecă noua persoană, care trebuie să o introducă în povestire.

XII.

Până când tatăl ei fusese prieten cu tatăl meu, o vedeam neîncetă; uneori sedeau ziua întreagă la noi și sau cosea, sau torceau cu mâinile subțiri, sprintene și șicante. Era o fată bine făcută, nu grasă, cu ochi isteți ca stanii și față palidă prelungă. Vorbeau puțin, dar cuminte, cu glas lin și sonor, fără a-și căscă gura și fără a-și arăta dinții; când râdeau — ceeace se întâmplă rar și niciodată nu ținea mult — se iveau deodată toți, mari, albi ca migdalele. Mi-aduc aminte și de mersul ei ușor, legănat, saltând puțin la fiecare pas; mie totdeauna mi se părea, că se coboară pe trepte unei scări, chiar și dacă umblă pe loc oblu. Se ținea drept, cu mâinile puse peste piept. Si orice lucră, de orice se apucă — chiar dacă petreceau un fir de ată prin urechea acului, sau călcă cu fierul o fustă — toate și sedea frumos și ca și... poate nu credeți... ca și înduioșător. Numele ei din botez era Raisa; iar noi și ziceam Guriță-neagră: la buza d'asupra avea din naștere un mic semn vinețiu, tocmai ca și când ar fi mâncat mure; dar aceasta nu o prindea rău, dimpotrivă. Guriță-neagră era mai mare decât David cu un an. Eu și purtam un sentiment de respect, dar ea nu se prea ocupă cu mine. În schimb, se încheiașe o prietenie între dânsa și David — o prietenie nu copilărească, însă cuminte. Ei umblau uneori la olaltă; câteodată nu schimbau o vorbă legănată, dar fiecare se simțea, că-i bine; — și adecă era bine d'aceea, că erau împreună. Așa fată, în adevăr, n'am întâlnit. Avea în sine ceva puternic și îndrăzneț, ceva măhnit, și deschis, și drăguț. N'am prea auzit dela ea vorbă de duh, dar nici secături n'am auzit din gura ei; iar ochi mai înțelegerători n'am văzut. De când se ivise ruptura între familia ei și a mea, o vedeam arareori; tatăl meu mă oprișe aspru să mai merg pe la Latkin — și nici ea n'a mai dat pe la noi. O întâl-

neam pe stradă, la biserică, și Guriță-neagră îmi insuflă aceleași sentimente de respect, împreună cu oarecare admirare — sau, mai degrabă, cu o milă. Nenorocirea lor o purtă cu mare tărie. „Fată de cremene“, zicea odată despre dânsa însuși Trankvillitat, bădăranul. În realitate, trebuia să te cuprindă jalea: fața ei era îngrijorată, obosită, ochii i se adânciseră, o sarcină peste puteri apăsa tinerii săi umeri. David o vedea mult mai des decât mine; el umbla la casa lor. Tata se făcea că nu-i pasă: știu că David n'are să i se supună. Si Raisa se arăta din vreme 'n vreme, trecând prin o stradă dosnică, la gardul grădinii noastre, și se întâlnea aici cu David: nu sta la taifas cu el, ci-i împărtășea un nou necaz, sau o nouă nenorocire — întrebându-l de sfat. Paralizia, de care era lovit Latkin, avea ceva particular. Mâinile și picioarele îi slabiseră, dar le puteau folosi, chiar creerii săi lucrau normal; limba însă i se încurca și, în locul unor cuvinte, rostea altele, când îi venea un lucru în gând și dorează să-i zică pe nume.

... „Ciu-ciu-ciu“, bâlbăia el în silă — toată vorba o începea cu ciu-ciu-ciu, — „foarfecile, mie foarfecile...“ Foarfecile îNSEMNĂ pânea. Pe tatăl meu îl ură, — lui și atribuia, cu jurământ, toată mizeria sa și-l numea când casap, când jiuvăergiu. „Ciu, ciu, la căsap să nu cutezi să te duci, Vasilievna!“ Cu numele Vasilievna își boteză pe fiică-sa, — deși pe el îl chemă Martin. Cu fiecare zi i se sporau trebuințele și lipsurile... dar cum să i le mulțumești? De unde să iezi banii? Necazul de grabă te 'mbătrânește; era foarte greu să auzi alte vorbe de pe buzele acestei fete de șeptesprezece ani.

XIII.

Tin minte, mi s'a întâmplat să fiu de față, când vorbeau cu David la părleaz, tocmai în ziua morții mamei sale:

— Astăzi, în zori, măculița muri, — zise ea, rătăcinu-și împrejur ochii întunecați și cuminti, iar după aceea plecându-i la pământ, — bucătăreasa are să cumpere un sicriu mai ieftin; însă nu mă pot încrede într'ânsa; poate, are să bea banii. Ar trebui să vii, să vezi tu, David; de tine i frică.

— Viu, — răsunse David, — să văd... Ce face tatăl-tău?

— Plâng; vorbește: desmerdați-mă, zice, și pe mine. „Desmerdați-mă” — trebuie să însemneze „îngropăți-mă”. Acum a adurmit. — Raisa susține adânc. — Ah, dragă David, David! — Ea își trecu o mână închisă de jumătate peste frunte și peste sprâncene, și era mișcarea aceasta aşa de amară... și aşa de sinceră, și aşa de frumoasă, ca toate mișcările ei.

— Tu, totuși, să grijești de tine, — observă David. — N'ai durmit, te văd, nimic... și la ce să plângi? Amarul nu ți-l vindecă plânsul.

— N'am vreme multă de plâns, — răsunse Raisa.

— Astă-i treaba celor bogați, să plângă — observă David.

Raisa voia să plece, dar se întoarse.

— Era să vindem șalul galben, știi, din zestrea mamei. Pe douăsprezece ruble. Cred, că e puțin.

— Prea e puțin.

— Nici nu l-am da, — zise Raisa, oprindu-se un moment, — însă n'ai încotro; trebuie, pentru înmormântare.

— Firește, trebuie. Numai cât banii, să nu-i dai ușor. Popii noștri, — pacoste! Dar, stai, am să viu. Tu pleci? — Îndată am să fiu la voi. Adio, porumbițo.

— Adio, frățiorule!

— Vezi, să nu plângi!

— Să nu plâng? Ori fierb de prânz, ori plâng. Una din două.

— Cum: fierbe de prânz? — mă îndreptai către David, îndată plecă Raisa, — poate e a gătește de mâncare?

— Doar ai auzit: bucătăreasă are să cumperi sicriul.

„Gătește prânzul”, gândii eu, „și mânila ei sunt totdeauna atât de albe și hainele atât de curate... Aș vrea să văd, cum e acolo, în bucătărie... Nu-i fată de toate zilele.”

Mi-aduc aminte de o altă întâlnire „la pârleaz”. De astădată, Raisa luase cu sine pe sorioara ei lipsită de auz și de grai: era o copiliță frumușică, cu ochii mari, mirați și cu păr des negru întunecat pe un căpsor mititel (părul Raisei încă era negru — și fără sclipire). Latkin era deja lovit de paralizie.

— Acum nu mai știu, ce să mă fac! — începă Raisa. — Doctorul a scris o rețetă, trebuie să merg la farmacie; iar țăranul nostru (lui Latkin îi rămăsese un singur suflet iobăgesc) ni-a adus niște lemne dela cătun, și o gâscă. Însă îngrijitorul de moșie ni le-a luat: zice, că-i suntem datori.

— A luat gâscă? — întrebă David.

— Ba, nu gâscă. Zice, că-i bătrână, și nu plătește nimic. D'aceea ne-a și adus-o țăranul, aşa zice îngrijitorul. Dar lemnele ni le-a luat.

— N'are drept! — strigă David.

— Drept n'are, dar le-a luat... M'am urcat în pridvor; acolo avem o ladă veche, din strămoși. Am început să caut într'ânsa... și ce-am găsit: privește!

Ea scoase de sub basma un ochian destul de mare, prinț în aramă, lipit cu saftian*) îngălbénit. David, iubitor și cunoșător de toate soiurile de instrumente, îl luă în mână.

— Lucru englez — zise el, punându-l când la un ochi, când la altul. — Pentru marinari.

— și sticlele sunt întregi, — urmă Raisa.

— L-am arătat tati; el zice: du-l, zălogește-l la jiuvaergiu! Ce crezi? Ne dă bani pe el? Noi ce să facem cu ochianul? Poate să ne uităm ca în oglindă, să vedem ce frumoase suntem. Căci oglindă, și aşa, n'avem.

Și zicând cuvintele acestea, Raisa începă să râdă tare. Sorioara ei deși n'o putea auzi; dar, poate, simțind tresărirea ei — o țineă pe Raisa de mână — și, ridicându-și ochii mari spre dânsa, se strâmbă speriată și izbucnă în plâns.

— Iată, aşa face totdeauna, — observă Raisa, — nu-i place, când râzi.

— Ei, lasă, Liuboșka, n'am să râd, — adaoșe ea, ghemuindu-se iute lângă fetiță și netezându-i părul. — Vezi?

Râsul peri din fața Raisei, și buzele sale, ale căror colțuri arătau o deosebită milă, rămaseră nemîșcate. Copiliță se liniști. Raisa se ridică.

— Da, dragă David, fii bun... Țava asta. și aşa, lemnele-s de pagubă, — iar gâscă nociul nostru că e bătrână!

— Zece ruble face neapărat, — grăbi David

*) Saftian, marochin, un fel de piele subțire.
(N. trad.)

învărtind țava de toate părțile. — Eu și-o cumpăr... e mai bine. Iar acum, la apotecă! — cincisprezece copeice... Dajuns?

— Primesc banii împrumut, — zise încet Raisa luând moneta.

— Și încă ce! Cu procente — vrei? Zălogul e la mine. Și e minunat lucru!.. Englezii sunt fruntea popoarelor.

— Dar se spune, că vom avea război cu dânsii?

— Nu, — răspunse David, — acum batem pe Francezi.

— Ei — tu știi mai bine. Așa, fii bun. Rămâneți sănătoși!

XIV.

La același loc am mai fost de față la o întrevorbire. Raisa păreă mai îngrijată, decât de obicei.

— Cinci copeice o căpătină de varză, iar căpătină mică, abea cât pumnul, — zise ea, răzimându-și bărbia de mâna. — Vezi, ce scump! Și banii pentru cusut încă nu i-am primit.

— Cine ți-e datoare? — întrebă David.

— Tot negustoreasa dela colnic.

— Una care umblă într'un pieptar verde, o femeie groasă?

— Ea, ea.

— Uite, grăsunila! Abea răsuflă de voinică; în biserică găfăie, ca o mașină cu vapor, și d'atâta vreme nu plătește.

— Plătește... dar când? Șapoi vezi, David, mai am alte necazuri. Tata și-a pus de gând să-mi povestească visurile sale, — știi, cum gângăvește: vrea să rostească o vorbă, scoate alta... Când îi trebue de mâncare, ne-am mai obișnuit, înțelegem; dar un vis câteodată e necuprins, chiar și dacă omul e sănătos; însă el, — vai șamar! Eu, zice, sunt foarte vesel; astăzi am umblat tot pe pasări albe; iar Domnul Dumnezeul nostru mi-a dăruit un buchet, și în buchet eră Andrei cu un cuțitaș. (— Pe Liuboška noastră el o chiamă Andrei). — Acum, zice, o să fim sănătoși amândoi. Numai cât trebue — cu cuțitașul — hârșt! Iată așa! și arată la gât. — Eu nu-l înțeleg, și-i zic: bine, tată, bine; dar el se supără, vrea mereu să-mi tălmăcească lucrul. Și începe să plângă.

— Cum de i-ai răspuns astfel? — mă amestecai eu, — trebuiă să-i spui ceva minciună.

— Nu pot minți, — răspunse Raisa, mișcându-și mâinile.

Și, în adevăr, ea nu știa minți.

— Să mințești, nu-i trebuință, — observă David, — dar să te necăjești, încă nu urmează. Că nu dobândești nimic.

Raisa îl privi cu băgare de seamă.

— Ce voiam să te întreb, David; cum trebuie să scrii: *ca se?*

— Ce fel de „case”?

— Uite, spre pildă: „doresc, *ca se trăiești...*“

— Scrie: *c, a, s, e!* În două cuvinte: *ca, se.*

— Ba nu, — mă amestecai eu, — nu *se*, ci *să*, în două cuvinte.

— Ei, n'are a face, scrie și *să!* Lucrul de căpetenie este — *ca tu să trăiești!*

— Aș dori, să scriu bine, — observă Raisa și se roși puțin.

Când se înroșă, eră foarte frumoasă.

— Poate să fie de folos... Tata, pe vremea lui, cum scria... De minune! El m'a deprins și pe mine. Ei, acum și slovele abea le mai desface.

— *Tu să trăiești*, pentru mine, — repetă David, coborând glasul și neluându-și ochii dela dânsa. Raisa repede privi la el și se înroși de tot,

— Să trăiești tu... iar de scris... scrie, cum știi... Ah, drace, iată vine și cotoroanța! (David zicea „cotoroanță”, și înțelegea pe mătușa). Ce-o fi purtând-o pe aici?.. Pleacă iute, puică!

Raisa mai privi odată la David și dispără.

David nu vorbea cu mine despre Raisa, decât rar și nu bucuros, și nici despre familia ei; mai ales din vremea, când începuse să aştepte în fiecare clipă rentoarcerea părintelui său. Mereu se gândeau la el, — și la felul cum vom trăi după aceea. Își aduceau aminte lămurit de dânsul, și mi-l descriau cu deosebită placere:

— E mare, puternic, într'o mâna îți ridică zece puzi...*) Cum strigă: „hei, copile!” De răsună casa toată. Impunător, bun... și în-drăzneț! Eră o vrême, când nu se temea de nimenea. Minunată eră vieața noastră; pânăce

*) Un pud, măsură rusească de greutate, face cam douăzeci de chilograme. (N. trad.)

ne lovî mizeria! Se zice, că acum e cu totul cărunt; dar mai demult eră cu părul roșu, ca și mine. Voini-i-ic!

David nici decum nu eră de părere, să rămânem la Rezan.

— Voi veți plecă, — observai — dar eu am să rămân.

— Fleacuri! Pe tine te luăm cu noi.

— Și, cu tata, cum rămâne?

— De tatăl tău te desparți. Iar dacă nu te desparți — te prăpădești.

— Cum aşa?

David nu-mi răspunse și-și încruntă sprâncenele galbene.

— Șapoi, dacă plecăm cu tata, începă iarăși — vom nemeri un loc bun, eu mă 'nsor...

— Ei, dar nu aşa de grabă, — observai eu.

— Nu? și de ce? Eu am să mă 'nsor de grabă.

— Tu?

— Da, eu; și ce-i?

— Nu cumva ai mireasă?

— Firește, că am.

— Pe cine?

David zâmbi.

— Ce neisteț ești! D'apoi: Raisa.

— Raisa! repetai mirat. — Glumești?

— Eu, frate, nu știu glumi și nici nu-mi place.

— Dar este mai bătrână cu un an, decât tine?

— Ce-i? De altfel, să nu mai vorbim de asta.

— Îmi dai voie, să te întreb... — zisei.

Știe ea, că te-ai hotărît să o iei de soție?

— Negreșit.

— Dar tu nu i-ai spus ei nimic?

— Ce-i aici de spus? Când sosește vremea, am să-i vorbesc. Ajunge!

David se ridică și ieși din odaie. Rămas singur, m'am gândit... m'am gândit... și am aflat, la urmă, că David lucrează ca un om cu bună socoteală; iar pentru mine eră măgulitor să fiu amicul unui astfel de om.

Raisa, în haina ei veșnic neagră de lână, deodată mi s'a părut încântătoare și vrednică de iubirea lui credincioasă.

Trad. din originalul rusesc de E. Hodoș.

(Va urmă.)

Dări de seamă.

Mihail Sadoveanu, *Duduia Margareta*, Biblioteca Minervei Nr. 1. București, 1908. Prețul: 30 bani.

O guvernantă din Elveția, o ființă pribegă, bătută de vânturi, care n'a avut niciodată parte de bucuriile vieții, rătăcea prin Moldova, „o țară, care până mai ieri a fost sălbatică și care mai păstrează încă urme de sălbăticie”. În casa cuconoului Tudorache Amărăscu din Roman cunoaște mai deaproape viața și obiceiurile familiilor boierești din orașele de provincie și le povestește, ca să-și ușureze sufletul, unui prieten al ei din Elveția, în formă de scrisori. Deși sufletul dșoarei Amalia Keminger — cum se numește povestitoarea — nu e dintre cele înzestrate cu deosebite calități, totuș însemnările ei înlanțuese atențunea ceterului prin nota sentimentală caldă, ce se desprinde de pe fiecare pagină. Vorbește cu simpatie despre obiceiurile noastre dela Crăciun și anul nou, despre poezia cântecelor noastre vechi și ne zugrăvește cu destul interes tragedia bietei Duduia Margareta, fata de care avea ea să se ocupe.

Tudorache Amărăscu e tipul boierului, care ține la obiceiurile pământești, vechi, și, deși cu idei foarte înaintate, nu-i place lumea nouă, e foarte revoltat împotriva stării de lucruri. E împotriva guvernului, împotriva regelui (p. 29), împotriva școalei și a creștiniei (p. 83–85), iar administrația își închipue că

n'are altă chemare decât să-l slujească pe el cu credință (p. 86). Cuconul Tudorache mai e și un om pătimăș, care amenință cu moartea pe servitori și pe țărani, ia în pieptul calului pe un sătean și-l plesnește cu cravașa, pe urmă crede că îi impacă pe toți cu câte un pahar de rachiу (p. 41, 75, 89). Și conul Tudorache mai e și un om imoral, care dacă nu ciupește servitoare prin fundul coridoarelor, ca cuconul Dumitrel Costăchescu din Iași, sărută lângă ureche pe Lucia Rizu — o prietenă a nevestei sale — și o roagă incet: „Când?”

Acest boier, nu se știe prin ce minune ereditară, are o fată de 15 ani, Duduia Margareta, care e contrastul tatălui său. E o copilă ideală, cu sufletul limpede și cald, bogat în „comori de simțiri și melodii pe cari le revarsă în jurul ei”. Se revoltă când vede că sunt oameni nenorociți și neindreptăti; găsește că oamenii sunt foarte răi, de aceea sunt săraci și bogați, de aceea sunt atâtea nenorociri în lumea asta; nu se înțelege de loc cu oamenii cari o incunjură și presimte că va fi nenorocită. Această ființă simțitoare, bineînțeles că nu cunoaște realitatea vieții. Tot ce știe și tot ce simte e împrumutat din cărji, pe cari le cetește cu pasiune și o fac să sufere. Când prinde pe tatăl ei, pe care-l credeă un sfânt, sărutând pe Lucia Rizu, se îmbolnăvește de moarte.

Dupăce se vindecă, se îndrăgostește de magistratul Artur Crivăț, un om dintre aceia cari au o privire galășă, un zâmbet dulce pentru toată lumea. Prin felul lui de purtare, acest Don Juan aprinde flacără iubirii în inima guvernantei și, în acelaș timp, face declarații Duduei Margareta și are întâlniri vinovate cu o coacoană măritată. Conflictul sufletesc dintre dșoara Keminger și Duduia Margareta e poate cea mai reușită parte a acestei povestiri. Răsbunarea instinctivă îndeamnă pe elvețianca jicnită în amorul ei propriu să descopere Duducei Margareta întâlnirile lui Crivăț cu femeia măritată. Duduia Margareta atunci se convinge că a iubit numai ceeace era în ea, o închipuire; vede că realitatea lumii e altfel și, hotărâtă cum era, se aruncă în lacul din parc. Îi dșoara Keminger crede că „sufletul ei drept și tare... a găsit calea cea adevărată în valea aceasta a suferințelor“.

Povestirea se cetește cu placere și înlănțuie atențunea. Lipsurile analizelor psihologice mai adânci le iertăm, fiindcă dșoara Keminger mărturisește că descrie o „lume“ pe care niciodată n'am fost în stare să o cunoasc în întregime“ (p. 53).

O. C. T.

*

I. Ionescu-Boteni: *Din satul nostru*. Minerva, București, 1909.

Ce poveste frumoasă și tristă au băieții dela țară, cari învață carte!...

Eră copil de plugar, sau de dascăl, — nu-mi mai aduc aminte bine. De cum da colțul ierbii, pe la Sfântul Gheorghe, eșeă cu vitele la câmp, în poezia plină, sănătoasă a pădurilor, a curăturilor și a ogoarelor. Doar brumele toamnei îl alungau în sat. Toamna târziu venea desfăcutul porumbului și culesul viilor. Apoi iarna, cu sania, cu rostogolirile prin zăpadă, cu căderile îndesate pe ghiață, și obrajii roșii, crepați de ger... Din când în când umblă la școală. Aceasta era viața lui.

Mai târziu a trebuit să plece la oraș, să-și urmeze „studiile“. Câțiva ani, și prietenile vechi slăbeau, se desfăceau și începeau a i se lămuri frumusețile părăsite, neînțelese mai înainte. Apoi, un fior de nevinovată mândrie, o conștiință de superioritate îi îmbărbătau gândurile spre cineva la care nu îndrăsnise să cugete până acumă. Eră la ei în sat o fată, cam de seama lui, și frumoasă, și bogată, și cântăreață, și niște purtări bune, Doamne.... Iar acum, doar vara, sau la vr'un praznic luminat dacă o mai putea vedea de departe, în biserică și la horă. Si povestea se țesea înainte mai serios de părinți, mai ademenitor de el și de ea, fără a se mărturisi unul altuia.

Când prinse băiatul a privi în lume, a mai ascultă căte-o vorbă de îci de colea, cumpăneă toate fetele după idealul din casa de peatră de pe ulița bisericii. Nicăma nu se putea asemăna cu ea, până când odată, vorba dlui Boteni, „mîntea începea să facă socoteli și să cântăreasă îndemnurile“...

Dar ce să vă mai spun? Știi cu toții cum se desfășoară istoriile acestea, dela sfiala zăpăcită a vîrstei de zece ani și până la înțelesul tragic al cântecului:

*Măi bădiță Gheorghilaș,
Ne-am iubit de copilași
Și-acă, te'nsori și mă lași...*

Drama aceasta, cu minunate închipuirii naive și candide, cu planuri de imberb, a ispitit pe dl I. Ionescu-Boteni. Într'o lungă povestire e vorba de fiorii unei dragostă copilărești între Din și Leana lui Tuju Postelnicu. Sfărșitul îl dau versurile populare citate, — căci bădiță Din se preoțește. Un subiect admirabil, din care tinereță sburdalnică, fragezimea fantaziei, cunoașterea deplină a vieții dela sat și... un volum cu anumite promisiuni — ne îndreptățeau să aştepțăm un mic mărgăritar.

Se vede că ne-am înșelat. Dupăce am măntuit de cetit volumul d-lui Boteni, nu ne mai putem da seamă: ce a făcut Leana din „Ne-am iubit de copilași“, ce a făcut „Filofitia popii“, nici cari sunt faptele lui Din sau ale băiatului ce ajută la lucru „Logofătului Stefan“. Nu găsim aproape nimic caracteristic pentru personale d-lui Boteni. O înșirare exactă a tuturor întâmplărilor dela o zi la alta, aceleași întâmplări și fapte la fiecare, — acestea ni se arată. Sirul lung al numelor din „nuvelele și schițele“ unui „sat“ s-ar putea reduce la un singur nume de erou sau de eroină. Dar cel puțin de ar avea acesta unul suflet! De-ar însemna mai mult mișcarea inimii decât descrierea unui gard, decât liniștea unui dormitor!...

Lipsa aceasta de adâncire a situațiilor sufletești, monotonia aceasta a descrierilor și a amănuntelor fără importanță le răscumpără oarecum dl Boteni prin limpezimea povestirii. Totul curge foarte ușor, foarte curat. Par că ascultă o pățanie spusă de cineva care ține la piece nimic, istorisită fluent și fără a obosi, — voind să răsplătească lungimile cu stilul colorat, cu limba bogată. Abia îci-colea descoperi căte-o calitate de fond, — frumuseți îngropate sub moloz.

Ajunge atâtă? În orice caz dl I. Ionescu-Boteni era dator cu mai mult, și ar fi fost mai bine să fi avut răbdare până ne-ar fi putut da ceeace făgăduise în „Casa din Muscel“. Căci de povestiri ușoare suntem sătui.

I. D.

Dr. Ambrosiu Chețian, *Florian Porcius ca botanist*, Blaj, 1908. Prețul: 50 fil.

Cărticica d-lui Chețian povestește viața unui om de știință, a unui suflet senin și a unui caracter răsărit din sânul poporului nostru. Trebuie să-i fim recunosători simpaticului profesor din Blaj, că desigură din negura uitării hănicia unui om ca Florian Porcius. Fișa Moșneagului din munții Rodnei, care a fost primul nostru botanist, va străluci ca o icoană, în fața căreia va trebui să se închine cu venerație generațiile viitoare. Căci el n'a fost numai un adevărat om de știință, ci și un om întreg, cu voință și mintea disciplinată în urmărirea unui ideal. Si poporul nostru are puțini oameni de aceștia.

T.

Cronica.

M. Sa Regina României a binevoit a trimite pentru revista noastră și în acest an un capitol din „Mein Penatenwinkel“, cu autograful pe care-l reproducem. Credem că ceteriorii noștri simt împreună cu noi bucuria acestei înalte distincții. Exprimăm augustei scriitoare respectuoasele noastre mulțumiri.

*

† **Elena Doamna.** În sfânta săptămână a Învierii, Joi 2/15 Aprilie, a încetat din viață blânda mucenică cu inima plină de dragoste pentru deaproape și mai ales pentru desmostenți, a adormit întru Domnul, pentru a

Elena Doamna (cea din urmă fotografie).

se deșteptă într'o lume mai bună și mai frumoasă, Elena Cuza, fosta Doamnă a principatelor române.

Fiica postelnicului Iordache Rosetti, răposata s'a născut la anul 1825, a atins deci, cu toate suferințele ce i-a fost dat să înture, vîrsta de 84 de ani.

La 1844 s'a căsătorit cu Alexandru Cuza, care pe atunci nici nu gândeau la tronul domnesc. Soție credincioasă și devotată, i-a fost tovarășe la bine, mândruindu-l și imbărbătându-l în vreme de restrînte.

Când, la anul 1859, deveni Doamna țării românești, schimbarea stării sale sociale nu schimbă într nimic simțimintele aceleia, care înainte de toate era femeie română cu dragoste de neam și moșie. Toți cei asupriți aflau măngăiere la dânsa. Nu avusese fericirea de-a fi mamă și totuși mila de cei nenorociți fără nici o vină îi

umplea sufletul și astfel se hotărî între anii 1860–1863, — ajutată de vrednicul Doctor Davila și de damele române la cari făcuse apel — să înființeze un orfelinat pentru copiii găsiți. Acest orfelinat se află, ca și acumă, la Cotroceni, în apropierea palatului domnesc cu care comunică, așa încât Doamna putea supraveghia de aproape creșterea copilelor a căror mamă iubitoare eră.

Azi orfelinatul s'a desvoltat, a trecut sub conducerea statului, clădirea e cu mult mai încăpătoare și adăpostește aproape 400 de copile, unele dintre copiii găsiți, altele rămase orfane, altele fiice de văduve sărmâne... cari toate își urzesc acolo viitorul. Școala e acum sub ocrotirea M. S. Reginei Elisaveta care are aceeași dragoste de cei sărmâni, poartă însă, în semn de vecinică recunoștință, tot numele celei ce a înființat orfelinatul dintru început, și este și azi: „Azilul Elena Doamna“.

Când, la 1866, Cuza-Vodă fă detronat, Domnița Elena, prin dragostea-i nețârmurită, printr'o atitudine demnă și plină de bărbătie, îi îndulci mult amarul clipeelor de desamăgire și adâncă durere. Îl însoți apoi în străinătate unde îl îngrijii ani dearândul, iar la 1873, după ce îl pierdă, rămase la Paris să supravegheze educația celor doi fii adoptivi de cari însă nu avu parte să se bucure, căci moartea îi răpi și pe aceștia. Rămasă singură, Elena Cuza se întoarse în țara a cărei Doamnă fusese și trăi pe moșia sa dela Ruginoasa, iar mai în urmă la Piatra-Neamț, îngrijind cu aceeași dragoste de soartea nenorociților pentru cari împărțea cea mai mare parte din venitul său. A fost și soră de caritate la spitalul de copii din Galați, unde ar fi și rămas, dacă boala și slăbiciunea trupească nu ar fi silit-o să se retragă după doi ani.

Și această ființă ideală care va rămâne o pildă vrednică nu numai pentru românce, ci pentru orice femeie, acest suflet milostiv și iertător, s'a stins zilele trecute într-o casă simplă din Piatra-Neamț, de unde, după dorința-i din urmă, respectată cu sfîntenie de fratele răposatei dl Teodor Rosetti, a fost transportată și înmormântată fără nici o pompă, fără flori, fără podoabe, ca orice creștin de rând, în cimitirul de pe moșia părintească Solești (Județul Vaslui). În evlavia și dragostea ei de legea creștinească, Domnița n'a uitat niciodată că în fața Domnului toți suntem de o potrivă și că la poarta vecinieei pompa și podoabele sunt deșertăciune.

Sufletul blând al Doamnei se înalță ușor și curat spre lăcașul de veci... Odihnească acolo în pace!

* I. C.

Catulle Mendès. — Scrisoare din Paris.* — După cum se știe azi de lumea întreagă, un groaznic accident de tren a răpit viața lui Catulle Mendès poetul care a cântat cu atâta subtilitate cerul și soarele, cântărețul ideal, armoniosul povestitor care a împrumutat morții decoruri de flori și miresme.

* Din cauza aglomerăției de material, această scrisoare apare cu întârziere. Credem însă că totuș va fi cîtită cu interes.

Red.

L-am văzut pe lagărul mortuar și, cu toată brutalitatea accidentului ingrozitor, fața sa reluase expresia de frumusețe și tinerete. Privindu-l simțai că nu suferise nici de boale nici de bătrânețe, că se stinsese în plină putere și tinerete, deși numără 68 de ani și și-ar fi putut serbă cununia de aur cu literatura pariziană. Abia terminase o piesă de teatru — care s'a jucat zilele trecute la Comedia Franceză — și avea încă în mână manuscrisul unui confrate, operă a cărei valoare trebuia să o stabilească cu critica să judecătoasă, căreia îi datoră o bună parte din renumele său.

În „Legenda Parnasului“, Catulle Mendès povesteste istoria acelei elite eroice care n'a avut alt ideal decât frumusețea graiului, ritmul și rima bogată.

Având în ființa lui și sânge israelit, era urmărit parțial de-o nostalgie biblică. La picioarele Vezuvului a învățat să cetească și cunoșteă limba germană ca și pe cea maternă; doavadă traducerea admirabilei opere „Nopți fără stele“, scrise de amicul său poetul Emanuel Glaser. Tot Mendès a introdus și a apărat la francezi opera marelui Wagner.

Îndrăgostit de poezie, causeur strălucit, ziarist incomparabil, el a fost sufletul mișcării nouă care păsiă vădit pe urmele romanticismului.

La revista sa „Fantezistă“, patronată de maiestrii Baudelaire, Leconte de Lisle, Theodore de Banville... a debutat toată generația sa: Leon Dierx, Sully Prudhomme, François Copée și Jules Claretie ca cronicar. Revista avu noroc. Mendès publică o piesă cam lejeră, „Romanul unei nopți“, pentru care fù condamnat să plătească 500 fr. amendă și să petreacă două luni la

Sainte Pelagie (închisoare), de unde, pentru revistă, considerație și glorie.

Și totuș, o revistă costă scump (fără a mai socoti amenzi) și bieții tineri, dându-și tot creițarul ca să susție, cunoscură săracia de aproape. Mendès trăia pe atunci într-o mansardă săracioasă, răbdând poate și foame... Dar din toate amintirile, lui și vesele și

duioase, știu să povestească de l-ai fi tot ascultat. Îl văd încă la o masă, într'o cafenea, făcându-și corecturile. Când ne-am apropiat cu amicul său, poetul Glaser, ne-a intins mâna cu un gest larg și un zâmbet pe cari nu le voi uită. Și de câteori în biurol său dela „Journal“, unde se încunjurase de o generație Tânără, de căteorin l-am auzit discutând operile nouă, criticând sau admirând, totdeauna sensibil la epitetele frumoase, la imagini și simbolizări norocoase.

Emanuel Glaser.

Impresiile sale nu le împărtășam totdeauna, dar totdeauna îl admiram.

Fiind de părere că printre formele frumoase și vrednice de a atrage pe artist, cea mai frumoasă e femeia, el a fost și un mare mistic al dragostei. În basmele și poemele sale mărunte a cântat adeseori voluptatea. În operile mari, dimpotrivă, a exprimat prin tragedii simbolice dragostea curat eroică; în „Sfâr Theresa“ sunt versuri sublime, dar nicării n'a știut să zugrăvească viața și pe oameni așa cum sunt; n'a avut darul duioșiei și al simplicității.

„Mieră și otravă“ a zis Sainte Beuve de primele versuri ale lui Catulle Mendès și aceasta se poate aplica la întreaga operă a acestui voluptos, în jurul căruia se cristalizase o legendă de glorie și de vecinătate.

Prințo ciudată coincidență, în momentul când poetul moare, acea care a fost prima tovarășe a sa, frumoasa Judith, fiica lui Teophile Gautier, reincepe a publica urmarea versurilor sale: „Salba zilelor“ (Collier des jours). În același timp dna Mendès, răbdătoarea tovarășe a glorioasei sale bătrânețe — fie zis: a vecinăi sale tinerețe — publică o culegere de poeme „le Coeur magnifique“ care va fi un superb monument înălțat dragostei sale „întotdeauna amenințată“.

Și toată lumea plângă pe poetul, romancierul și dramaturgul fecund, care a dat la iveală peste 100 de volume; Parisul întreg e nemângăiat de pierderea poetului strălucit.

Otilia de Cosmutza.

*

Serata etnografică din Arad. „Iubită prietenă! Azi am sosit dela Arad și mă grăbesc, după făgăduială, să-ți spun cam ce-a fost pe acolo. Despre toate nu am acum timp să-ți vorbesc, mă voi mărgini să-ți scriu pe scurt despre serata etnografică aranjată de reuniunea femeilor române, fiind aceasta și punctul de forță al serbărilor.

Pe la orele 8^½ sala era înghesuită de publicul din loc și din provincie, dormic și nerăbdător să guste din farmecul acelui poem muzical, compus cu atâtă

Judith Gautier.

măestrie de dl T. Brediceanu, din jocuri și cântece românești.

S'a început cu un preludiu, dulce și tainic ca un cântec de fluer într'un amurg de seară. Apoi, rând pe rând, se perondară în fața noastră perechile în porturi pentru diferite jocuri. Păreă, draga mea, că te află în lumea basmelor și nu știai ce să admiră mai mult: muzica plină de melodiile cele mai frumoase românești; jocurile, în cari era atâtă farmec, atâtă ritm și atâtă mlădire; căpșoarele drăguțe — încărcate de flori, — cu privirile vesele și neastămpărate, alătura de capetele bărbătești mai serioase și cu privirea plină de foc; ori costumele minunate, începând cu cele din România pline de cusături admirabile, cele din Banat și părțile ungurene cu salbele pe piept și pe după gât, cu cărpe scumpe de mătăsa, a căror cornuri ajung până în călcăie și sfârșind cu costumul de Săliște, cu cusăturile mărunte și migăloase, atât de simplu și de elegant...

Doamna Valeria de Herbay a cântat patru doine. Înfățișarea simpatică, vocea destul de puternică, plăcută și cu foarte bună pregătire; lipsea însă adeseori farmecul doinelor românești, acel ceva atât de duios, de jalnic și însuflețitor ce se simte în cântecul românlui și care te face să-ți vibreze sufletul de duioșie, să-ți pui capu'n pâlni și să plângi... să plângi... și să asculti.

Și acum să-ți amintesc în treacăt și despre toaletele damelor. Te-ai înșelă mult dacă ai crede că partea cea mai mare au fost în costume naționale. Adevărat că în foi s'a scris că „costumele naționale sunt preferite“. Cuvintele acestea trebuie însă interpretate, după cum le-a interpretat la noi cineva, când „tinerimea studioasă“, mă rog, a pus la sfârșitul invitației aceleași cuvinte. Erau mai multe fete laolaltă

și spuneau fiecare ce toaletă va avea. Una dintre ele spunea, că voi fi în costum românesc. Mă rog dăoară — zice Tânărul — nu-i permis în costum național, chiar pe invitări e pus că costumele naționale sunt prea ferite. Așa și la Arad, costumele au fost prea ferite. Damele au fost toate în rochii „princesse“ după ultima modă și cea mai fru-

moasă a fost a dnei Herbay; „wunderschön“, după cum ziceau niște ofișeri, „und eben aus Paris angekommen“. De încheiere își amintesc un caz pe care mi l-a povestit o verișoară, care a avut nenorocirea să se prezinte în costum. „Când am intrat în sală, dau cu ochii de o bună cunoștuță, mă reped spre dansa cu brațele deschise; ea rămâne o clipă jenată oarecum, văzându-mă în costum, apoi intinde mânila, mă trage spre ea și-mi săptește: „Trebui să te prezintă într-o toaletă“. „Îți poti închipui — zicea prietina mea — poziția în care mă aflam. Chiar fiindcă eram numai trei patru în costum aşteptam dela ea, ca dela o română bună, cuvinte de încurajare. Îți spun însă și ție; nici când, nici unde în costum național să nu te prezintă dacă vrei să fii scutită de priviri ironice și compătimitoare, că vezi, tu, biet muritor, n'ai nici atâtea părăluje să-ji faci o haină „princesse“ și să ții minte că la noi să fac toate numai pe hârtie, iar în realitate puțină ispravă“. Așa zicea verișoara și aceeași impresie am avut-o și eu. Fără comentar. Prietina ta: Pia Milo.“

Am publicat această scrisoare, fiindcă ni se pare interesantă și fiindcă înțelegem nemulțumirile corespondentei noastre. Recunoaștem însă și vrednicia celor ce s-au ostenit să reinvie „Reuniunea femeilor române din Arad“ și îndeosebi a d-nei Letiția Oncu, harnica vicepreședintă, care a fost sufletul serbărilor dela Dumineca Tomii și care desigur nu e responsabilă, dacă nu au toate doamnele noastre cuvinte de încurajare pentru costumul național.

*

Biserica din Calafat. Aplicarea motivelor artei populare la decorația lăcașurilor dumnezești cucerește mereu teren. Din ilustrațiile acestui număr, pe cari a binevoită și le pune la dispoziție părintele T. Bălășel din comuna Ștefănești, se vede cum a zugrăvit dl pictor Acusius Covaci biserica din Calafat, una dintre bisericile frumoase din România. Tânplă acestei biserică, făcută de dl arhitect A. Clavel, am reprobus-o în nr. 3/1909. Publicăm cu placere și fotografia dl Ilariu Marian, ctitorul acestui monument de artă națională.

Sperăm că pilda bună de a clădi biserici în stil românesc va fi urmată și la noi, unde în multe părți se săvârșesc adevărate schisme arhitectonice.

*

Reviste și ziare. În Nr. II. al revistei „Transilvania“, dl B. Densușianu din Lugoș scrie: „Chiar și

Pictorul Acusius Covaci.

mama mea ne feșteă în negru țundrele (șubele) și mânecarele de lână, cu care umblam la școală, căci în țundră, cioareci și opinci, toți patru frații Densușianu (eu, George, Aron și Nicolae) am umblat în școalele Blajului până le-am terminat, nu cum sunt îndatinați acum studenții, a se purtă și înțorțonă cu vesminte de boltă — după modă — ruinându-și prin aceasta părintii săraci."

Unul dintre acești frați, Aron, e tatăl lui Ovid Densușianu, directorul revistei „Vieața Nouă“, care strâmbă din nas de căteori aude de „țundra fărănească“ și de „căciula de oaie“ în literatură.

Precum ca să se știe!

*

Știri. In Galați s'a constituit un comitet pentru a serbă comemorarea împlinirii alor 20 de ani dela moarte lui Eminescu (16 Iunie). Din acest prilej și revista noastră va închină un număr special memoriei marelui poet, publicând fotografii inedite și mai multe articole.

* In nuvela „Un păgân“, publicată în numărul 8, s'au strecurat următoarele greșeli mai de seamă:

Pag. 173, col. I-a, rândul al 3-lea de jos, a se cete intâmpinările in loc de întâmplările;

Pag. 172, col. II-a, rândul 12—13, a se cete cărurile in loc de cărmuirile;

Pag. 174, col. II-a, rândul 8 de sus, a se cete rozetă in loc de roșăță.

Pag. 175, rândul 7, a se cete „să ţii pe loc clipe de aceste etc....“

Poșta Redacției.

Vidu Rusmin, Timișoara. Vă rugăm să ne comunicați adresa. Versurile dtră ne dau nădejdi...

Simin. A. Poeziile poporale vor apărea. Cele originale au greșeli de ritm și nu sunt reușite nici ca fond.

I. B. Din „Elegie“ publicăm numai strofele ultime:

Acolo-și paște Nilul talazurile verzi,
In adâncimea mută privirile îți pierzi
Și-adulmecând pustiul în afunzimi deșerte
Cu ochii blânci și limpezi, ce pururi știu să ierte,
Să înțeleagă taina și rostul greu al legii:
Răsar din cripte sumbre, în șiruri dese, regii!...

Se mișcă triste stoluri, cu mersul lor a lene,
Intreaga măreție a lumii egiptene,
Răsar orașe 'n urmă, pe nesfârșite uliți
Oștirile-și înalță schinteletoare suliți;
Și se desprind din neguri pe țermuri albă sate,
Și zeii și altare și ziduri de cetate...

Se sbate furtunoasă și plângе unda creață,
Adorm în trestii pasări și moare o vieață,
O lume se destramă, ce-a stăpânit pământul,
Se sbate în adâncuri de peșteri sure, vântul...
În zări nemărginite, de dragul primăverii,
Mi-aducde-oțară-aminte, unde'nfloresc palmierii.

G. I. M. — Buc. Cu dtră, fiindcă sunteți din țară suntem mai severi. Reproducem aici două dintre cântecele drăgălașe:

Cântec.

Pe plaiul frumos,
Prin codrul frunzos,
Doinița să-mi sună,
Codrii să-mi răsună
Glasuri ce se pierd,
Dorul să-mi desmierd.

Dorurile mele
Îs pe fir mărgele,
Ce 'n salbă legate
De mândra 's purtate
Pe plaiul frumos
Prin codrul umbros.

Copil străin.

Ghiocel de pe cărare,
Cucul cântă, cânt' agale
Și-i cuprins de multă jale,
Că e singur și pribegie
Prin pustiul de buceag.

Ghiocel bătut de ger,
Ca și cucul singurel
Îmi cânt jalea mea la fel,
Îmi cânt jalea și suspin,
Pe lume-s copil străin.

Ghiocel și floarea lui,
Floricică a dorului,
Tată, aș zice dar n'am cui
Mamă, doar pământului.

L. N. — B. „Printre văi“ n'are decât ciudătenii.
De pildă:

In vibrări dulci și senine
Sboară 'n deal, în vale jos
Și se sparge 'ntr'o iubire
Cântu-i dulce amoros.

M. Lungianu. Va apărea în numerele apropiate.
Vă mulțumim.

A. M. Regretăm că în teancul de poezii ce ne-ați trimis n'am găsit nici una publicabilă. Sfaturi și explicații la ce v'am mai dat?!

V. O. Bl. „Cântecul“ nu face.

Nepublicabile: „Pot să dorm“ (schită), „Dupa pâne“ (poezie), „Sunt Român, sunt Bănățan“ (poezie).

Poșta Administrației.

Numerele 2 și 3 s'au epuizat cu desăvârșire și nu le putem trimite celor cari le-au reclamat, nereclamându-le la vreme.

*

Rugați de mulți abonați, am trimis suplimentul de Paști („Ca prin romane“) tuturor abonaților noștri, chiar și celor cari n'au achitat încă abonamentul. Îi rugăm, însă, stăruitor să binevoiască a grăbi cu achitarea sumelor ce datează.

*

In numărul viitor vom începe să publicăm numele a o seamă de abonați cari profită de bunele intenții ale administrației și, după ce primesc revista timp îndelungat, refuză achitarea abonamentului, fără să răspundă măcar la scrisorile noastre. E vremea să cunoască pressa română acești abonați-neplatnici...

Redactor: OCT. C. TĂSLĂUANU.